

DAVA'NIN DAVASI

KURGULANMIŞ BİR DAVANIN ARKA PLANI

RAŞİT DEMİRTAŞ - MAHİR DURAKOĞLU

/ otukennesriyat

YAYIN NU: 2056

KÜLTÜR SERİSİ: 1117

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI

SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-642-7

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®

İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Düzeltili: İlayet Bebek

Redaktör: Arslan Küçükyıldız

Kapak Tasarımı: Sinan Yılmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: Vizyon Basımevi Kâğıtçılık
Matbaacılık ve Yayın Sanayii Ticaret Ltd Şti
Beylikdüzü OSB Mah. Orkide Cad. Nu: 1/Z
Beylikdüzü-İstanbul Tel: (0212) 671 61 51
Sertifika Nu: 52098

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir.
Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği
akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya
tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya
edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Raşit Demirtaş

1960 yılında Konya'nın Hadim ilçesinde doğdu. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinden mezun oldu. Yüksek Lisansını, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sinema – Televizyon bölümünde yaptı. 1987 yılından itibaren TRT'de prodüktör olarak çalışmakta ve belgesel film yapmaktadır. Yaptığı belgeseller Sedat Simavi Vakfı, Altın Safran Belgesel Film Yarışmaları, Türkiye Yazarlar Birliği, Birleşik Sanatçılar Derneği, Azerbaycan Lider Kadınlar Cemiyeti, Azerbaycan Üniversite Mezunu Kadınlar Birliği, Azerbaycan Muharebe Gazisi Kadınlar Cemiyeti tarafından ödüllendirilmiş, birçok festivalde gösterilmiştir. Festival ve yarışmalarda jüri, seçici kurul üyelikleri de bulunan Demirtaş halen çalışmaya devam etmektedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.

Mahir Durakoğlu

1952 yılında Gümüşhane'de doğdu. Ankara'da Atatürk İlkokulu, Atatürk Ortaokulu ve Gazi Lisesi'ni bitirdikten sonra 1973'de Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. Uzun süre yurdun çeşitli yerlerinde Cumhuriyet Savcılığı ve Cumhuriyet Başsavcılığı görevlerinde bulundu. Yargıtay Cumhuriyet Savcılığından emekli. Evli ve iki evlat sahibi.

İÇİNDEKİLER

Sunuş.....	9
Sunuş	15
Ön Söz Yerine.....	17
Diriliş, İlk Gün	23
Türkiye 12 Eylül'e Nasıl Geldi?	26
Darbe	56
Dil Okulu.....	75
C-5... Cehennem Karakolu	99
İşkence Yöntemleri.....	113
Avukat Büroları	118
Kafesten Cezaevine (Tutukluluk ile İddianame Arasındaki Dönem).....	127
İddianameden Sonra Büro	174
Dava'yı Üstlenecek Büro Aranması	187
Milliyetçiler Yalnızdır	189
Duruşmadan Önce.....	194
O Gün... 19 Ağustos 1981	200
Dava'nın Altyapısının Hazırlanması Hazırlık Soruşturması ve Yargılama.....	224
“Dava”nın Altyapısı Nasıl Hazırlandı?	227
Evren'in Kaleminden Darbeye Doğru	291
... ve Düğmeye Basılıyor	301
Arama Savcılarının Resmi Gözetiminde Başlamadı	304
Dava'nın Gayesi Türkes Liderliğinde MHP Merkezli Bir “Silahlı Çete” Yaratılmak İstendi	353
Delillerin Değerlendirilmesi.....	408
İddianame ve Esas Hakkındaki Mütalaaya Karşı Müşterek Savunma.....	484
Esas Hakkındaki Mütalaa'da İstenen Cezalar ve Gerekçeli Hüküm... ..	549
Çuvallardan Çıkarılan Deliller.....	565
Hukuki Değerlendirmeyi Bitirirken.....	586
Duruşmalar Başladıktan Sonra Büro	590
Galip Erdem (Fikir Adamı, Yazar, Gazeteci ve Avukat)	604

Büro'nun Tabii Seyir İçinde Oluşumu	609
Büro'nun Merkez Oluşu	616
Duruşma Salonunda.....	629
Savunma Avukatları	678
Mamak Askerî Cezaevinde Yaşamak (mı?)	695
İşkence Konusundaki Tavrı	730
Galip Erdem ve Sosyal Yardım Faaliyeti	743
“Şeref Abi” ve Büro Milleti	759
Büro'nun Giderleri	770
Büro'ya Katkı Verenler	778
Alparslan Türkeş'in Cezaevi Günleri / Dil Okulu, Mevki Hastanesi..	782
Savunmanın Yazıldığı Günler	812
İsmail Vayvaylı.....	820
Av. Şerafettin Özdil	826
Sessiz Çekiliş.....	830
Son Bölüm	834
Ek 1 Bu Çalışma İçin Kendisiyle Röportaj Yapılanlar.....	846
Ek 2: MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası Sanıkları	847
Ek 3: Av. Şerafettin Yılmaz'ın Yazdığı, Av. Galip Erdem ve Av. İsmail Hakkı Yılmaz'ın Birer Bölümle Katkıda Bulunduğu “MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası Müşterek Savunması”nı İmzalamak Suretiyle Destek Veren Avukatlar	851
Ek 4) Bir Rüya Mıydı?	854
Kaynakça	860
Albüm.....	865
Dizin.....	890

SUNUŞ

“Nürnberg’de kurulan Mahkemenin gördüğü davadan bu yana, Dünya’da bundan büyük bir dava görülmemiştir. Bu davada 220 insanın idamının istenmesinden daha önemli bir hukuki gelişmeyi o tarihten bu yana hiçbir ülke yaşamadı. Bu yüzden biz, MHP Davası’nın büyük, önemli ve dikkate değer olduğuna hükmettik ve geldik.”

Duruşma Heyetindeki Avukatlar¹ Adına,
Av. Mario Stassi

“MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası” olarak isimlendirilen, gerçekten de önceden tasarlanmış ve kurgulanmış bir davadan söz ediyoruz. Toplamda 220 idam talebiyle açılmış olan bu dava, savcısından hakimine, parti merkezini arayan askerlerinden polislerine kadar gerçeği söylemeyen bir kadronun ellerinde şekillenmiştir.

“MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası” iddianamesine başka bir suçtan yargılanan İbrahim Çiftçi davası kararının delil kabul edilmesi emsali görülmemiş bir garabettir. Bu dava öylesine ütöpik ve insan zihnini zorlayan iddialarla bezenmiş bir dava konumunda ki iddianamede suç tarihi dahi belirlenmemiş olup, suçlamanın 1908’lerde kurulmuş bir derneğin suçlama kapsamına alınması dahi başlı başına nasıl garip bir dava ile karşı karşıya kalındığını ortaya koymaktadır.

İddianamenin girişindeki bölüme bakıldığı zaman suçlamada öne sürülen hususların, savcının kaleminden ziyade yargılanan insan ve kurumlara karşı husumeti olan bir elin bu davanın oluşmasında emeğinin geçtiği kanaatini vermektedir.

Sıkı yönetim savcısı, 12 Eylül 1980 İhtilali’nin ilk günlerinde, konseyin henüz yönetime yeterince hakimiyet kuramadığı bir zaman diliminde nerden temin edildiği bilinmeyen, silahların fotoğ-

¹ **Duruşmaya Heyetindeki Avukatlar:** Alain Beaumler (Ceza avukatı), Mario Stassi (1950’den beri cezacı. Paris Barosu Yönetim Kurulu Üyeliğinde bulundu. Yapılacak yeni seçimlerde Baro başkan adayı.), Oliver Metzner (Ceza avukatı ve yazar), François Veil (Şu anda o dönemin Avrupa Parlamentosu Başkanı olan Simon Veil’in oğlu ve ceza avukatı), Mr.Bourdige (Ceza avukatı), Mr. Guillard (Ceza avukatı), Mr. Noat (Ceza avukatı).

SUNUŞ

Türkiye'nin 70'li, 80'li yılları Türk Milleti açısından Cumhuriyet döneminin en fırtınalı, birlik ve bütünlüğümüzün devletin bağımsızlığı açısından tehlikelerle dolu zor yıllarıdır.

Devlet yönetiminden sorumlu insanların basiretsizliği, bunun yanı sıra tarih okumalarındaki sığılıkları, gelecek hakkındaki öngörüsüzlükleri yaşanan olayları âdeta kamçulamış ve içinden çıkılmaz bir hale getirmiştir. Türkiye'nin üzerinde tarihî emelleri olan Sovyet Emperyalizmi, sağ-sol çatışması kılıfı altında Türkiye'yi kamplaştırmış, üniversite eğitimini akamete uğratmış, bunun yanı sıra fabrikalarda üretim dahi kilitlenmiştir. Devletimizin hantal yapısı ve yöneticilerin (olayları okuyamama) basiretsizliği neticesinde etkili tedbirler getirilmemiştir.

Bunun sonucu olarak sağ-sol çatışması şeklinde lanse edilen ve tevali eden olaylarla başlayan çatışmalar, asker-polis ve Ülkücü cinayetleriyle devam etmiş, sonrasında generallere ve hatta bakanlara kadar ulaşmıştır. Fatsa'da Genel Kurmay Başkanı'nın helikopteri kurşunlanmış, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Kuvayimillie ruhunun hangi zorluklarla ve hangi şartlarda nasıl oluştuğunun şuurunda olan Ülkücüler, olayların nerelere vardırıılmak istendiğini bilerek Türkiye'ye kurulmuş olan tuzakları görmüş ve bu oyunu bozma adına yıkıcı bölücü hareketlere göğüslerini siper etmişlerdir. Vatanın bağımsızlığı ve milletin bölünmezliği içinde binlerle ifade edilen şehitler verilmiş, gaziler olmuş, bunun yanı sıra mahkûmları ve mazlumları da olmuştur. Netice itibarıyla, üniversiteler, semtler, mahalleler bölünmüş, mezhep kavgaları bazı şehirlerimizi kan gölüne çevirmiştir. Türkiye âdeta iç savaş yaşar hale gelmiştir.

Ülkede öldürülen insan sayısı 25'leri bulduğunda ve bu sayıların artarak devam ettiği bir demde 12 Eylül İhtilali yapılmıştır. Ordu da mahkemesiden önce bu çılgın gidişi durdurmamıştır. Zira ihtilali yapanların kendi beyanlarıyla bu gidişi durdurmamalarının sebebi ihtilal zemininin olgunlaşmasını beklemek gibi insan aklını zorlayan davranışa bağlanmışlardır. Bütün yurttta sıkıyönetim ilan edilmek suretiyle asayiş sağlamakla yetkilendirilmiş olan silahlı kuvvetlerin üst yönetiminin, ihtilalin olgunlaşmasını beklerken öldürülen evlatlarımızın manevi sorumluluğu kimsenin umurunda olmamıştır.

DİRİLİŞ, İLK GÜN

“Geçmiş, aslında hiçbir zaman geçmez.”

19 Ağustos 1981

Spor salonu olarak yapılan baraka; şimdi o şenlikli günlerinden çok uzak, soğuk, kasvetli bir duruşma salonuydu. Az sonra, bu salonda büyük siyasi bir dava başlayacaktı.

Silahlı askerler, koşar adım duvar kenarlarına, mahkeme heyeti için konulmuş kürsü ile sanık bankları arasına, dinleyicilerin oturacağı tribünün önüne etten duvar ördü. Elleri tetikte, pür dikkat, sert bakışlarla dikildiler. Salonda gergin bir hava... Emirler veriliyor, alınıyor, koşar adım gidip, geliniyordu.

Yan avluda, tehditkâr bakışlı silahlı askerlerin ortasında 532 tutuklu genç, uzunca bir süredir ikişerli kelepçelenmiş olarak ayakta bekletiliyordu. Koğuştan itibaren defalarca aranmışlardı. Duruşma salonuna alınmadan önce sadece donları kalacak şekilde soyundurulup bir daha arandılar. 8.20’de askerlerin sert emirleriyle önce C blok, sonra B blok, en sonunda A blokta yatan sanıklar salondaki yerlerine alındı... Tahta banklara sıra sıra oturtuldular. Arkadaki yakınlarına, sağa sola bakmaları; yanındakiyle konuşmaları, hatta fısıldamaları yasaktı. Dayanamayıp bakmaya çalışanlar, dipçik gösterilip “Dön lann önüne!” diyerek uyarıldılar. Baksalar da zaten göremezlerdi, yakınlarıyla aralarına silahlı askerlerden bir duvar örülmüştü.

Bu gençlerin adları cezaevi kayıt defterlerinde emanet kalmıştı. Tepedeki albaydan sıradan ere kadar cezaevi görevlilerinin gözünde onların hepsinin adı “lan”dı. Kimlikleri, kişilikleri, adları hiçbir şeyleri yoktu. Gözaltına alındıkları günden duruşma salonuna getirildikleri güne kadar, yaklaşık bir yıldır dayanılmaz işkencelere tâbi tutuldular. Dayak, falaka, Filistin askısı, tazyikli su, çeşitli yerlerine verilen elektrik, cereyan verilen çelik dolapların içinde tutulmalar ve daha kötüsü... Cezaevinde her gün, her şeyi bahane ederek dövüldüler, hücrelere, zindanlara atıldılar...

Canlarını vermeye hazır oldukları, uğruna arkadaşlarını şehit verdikleri bütün değerler burada tersyüz edilmişti. Oysa onlar hayatlarının en güzel çağlarını kutsal bildikleri bu değerler için feda etmişlerdi. Vatan, bayrak, ezan, İstiklâl Marşı, Gençliğe Hitabe... En sevdikleri marş ceza aracı olarak kullanılıyordu.

TÜRKİYE 12 EYLÜL'E NASIL GELDİ?

Devletin varlığına, milletin birliğine kastettikleri suçlamasıyla yargılanacak olan insanlar, ilk duruşmadan önce, devletin bağımsızlığını, milletin hürriyetini simgeleyen İstiklâl Marşını söylemişlerdi. Dışarıdan bakanlar için bir tuhafılık vardı.³ Kendinden geçerek, gözyaşları içinde millî marş söyleyenler, nasıl milleti bölebilir, nasıl devleti yıkmak için silahlı çete kurabilirdi? Kolay anlaşılabilir bir şey değildi ama durum buydu: Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş felsefesi olan Türk milliyetçiliği ve Türk milliyetçileri yargılanacaktı.

Türk milliyetçileri son yüzyılda iki büyük hamle yaptı. Birincisi 1912-1938 arasında, ikincisi 1965-1980 arasında.⁴ Şimdi bu salonunda, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 Numaralı Askeri Mahkemesi'nin duruşma salonunda ikinci hamlenin hesabı görülecekti.

Hangi hamleler, niçin yapılmıştı?

Türk milliyetçilerinin iki büyük hamlesinin gerekçesi, büyük değişimlerin yaşandığı son yüzyılın hikâyesiyle yakından ilgili. Bu yüzyılda imparatorluklar yıkıldı, millî devletler kuruldu, dünyanın düzeni iki defa bozuldu, iki defa kurulmaya çalışıldı. Tarihin bu akışı içinde Türk milleti Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkıntısı içinden yeni bir devlet kurdu, güçlenmeye çalıştı. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra girdiği NATO, Türkiye'nin askerî, siyasi hayatını; güvenlik ve bağımsızlığını çok etkiledi. ABD, Sovyetler Birliği mücadelesi Türkiye'nin kaderini belirleyen önemli etmenlerden birisi oldu. Türkiye o günden sonra iki blok arasında oluşan güç çatışmalarının ortasında yol almaya çalıştı. İşin dış yüzü buydu. İç yüzünde ise, Osmanlı'nın son döneminde başlayan ideolojik arayışlar, Cumhuriyet'in kuruluşu ve ekonomik zayıflığımız, hukuki, siyasi zorluklarımız vardı.

Bütün bu dış ve iç mücadeleler, dengeler milletlerin kaderinde olagelen şeylerdi. Asıl önemli olan bu dış ve iç etkenler içinde Türk milletinin ne yaptığıydı? Evet bu süreçte Türk milleti ne yaptı?

³ Bir tuhafılık olmadığını, sadece, bu şartlarda bile İstiklâl Marşı söyleyenler biliyordu.

⁴ Tarihlendirmelerin başlangıcı ve sonu kesinlik arz etmemekle birlikte, çerçeveyi oluşturabilmek için tarihlendirmek zorunluluğundan dolayı bu tarihler teklif edilmiştir. Fikrin belirginleştiği tarihler olarak kabul edilmelidir.

Başlayacak yargılama bununla, Türk milletinin ne yaptığıyla ilgiliydi.

Osmanlı İmparatorluğu'nun kurucusu olan Türkler, İmparatorluğun dağılması sürecinde milliyetçi aydınların çalışmalarıyla millî varlığını yeniden fark etti. İmparatorluğun yıkıntısı içinde bir millî heyecan, aşk doğdu. Vatanını, milletini, kültürünü, dinini koruma şuurundan yükselen bu millî heyecan ve gayretle Kurtuluş Savaşı kazanıldı. Dünyanın en güçlü ordularına sahip işgalciler millî sınırlardan defedildi. Bu başarı Türk milliyetçiliğinin duygusal boyutunun, millette ve aydın kadrosunda buluşmasından doğmuştu. Kurtuluşun lideri ise duygusal milliyetçiliğin ötesinde bilgi ve ülkü sahibiydi. Ülküsü; bağımsız, bilimde, teknikte gelişmiş; zengin, çağdaş, yüksek medeniyet kurmuş bir Türkiye ve Türk milleti idi.

Bu büyük millî şuur yükselişi, milletin kaderini belirleyiş; Türk milliyetçilerinin 20. yüzyıldaki iki büyük hamlesinden birincisiydi.

Aynı dönemde çok dar bir çevrede olsa da başka bir ideoloji daha faaliyet geçti. 10 Eylül 1920'de yasa dışı TKP kuruldu. Partinin yayın organı *Kurtuluş* ve *Aydınlık* yayımlanmaya başladı. Partinin kurucusu Hüsnü (Dağmer) ele geçen bir beyannamesinde amaçlarını şöyle açıklıyordu.

Aydınlık Grubu ve bu grubun etrafındaki inkılâpçı amele sendikalarının en şuurulu efradı ile Rumlardan mürekkep T.İ.U. amele grubu ve Hınçak Cemiyeti'nin sol grubu birleşerek Türkiye Komünist Partisini teşkil etmişlerdir. Türkiye Komünist Partisinin gayesi, proletarya diktatörlüğü vasıtasıyla sosyalizm kuruluşuna girişmek ve kurulduktan sonra da sınıfsız, planlı, kardeş cemiyet olan komünizme varmaktır.⁵

Komünistler daha o yıllarda bu hedefleri koymuşlardı: “Proleterya diktatörlüğü” vasıtasıyla sosyalizm ve sonra komünizm. (1920'li yıllardaki bu hedefleri hiç değişmedi. 1980'de de hedefleri buydu.)

Osmanlı'nın çöküş günlerinde etkili olan siyasi İslâmcı elit, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde ön planda de-gillerdi.⁶

⁵ Mahmut İhsan Özgen, *a.g.e.*, s. 35.

⁶ Dönemin İslâmcıları arasında kabul edilen Mehmet Akif Ersoy'u ayrı değerlendirmek gerekir. Mehmet Akif Milli Mücadele döneminde, hizmetleri ve abidevi İstiklâl Marşı'yla ön plândadır.

Türk milliyetçileri ise Cumhuriyet'in inşası için çalışıyordu. Eğitim, Hukuk ve başka birçok alanda düzenlemeler yapıldı. Türkiye, kuruluşun heyecanı ile ilim, fikir, sanat, tarım, endüstri ve her anlamda ivme kazandı.

Kuruluş döneminin en aktif ve etkili sivil toplum kuruluşu Türk Ocakları'ydı. Ocaklar eğitim, kültür-sanat faaliyetleriyle, yayınlarıyla Cumhuriyet'e kadro yetiştiriyordu. Ne yazık ki bu çaba 1931 yılında akamete uğradı. Ocak CHP'nin gençlik kolları hâline getirilmek istendi ama beklenen uyuşma olmadı. 1931 yılında da 264 şubesiyle birlikte kapatıldı. Bütün siyasetlerin üstünde, ülkesi ve milleti için heyecan duyan 32.000 üye Ocağını yitirmişti. Türk Ocakları fiilen kapatılsa da Türklük araştırmaları devam etti.

Bu arada; bazı etnik ve dinî gerekçelerle, dış bağlantıları da olan isyanlar çıktı. İsyandar bastırıldı ama devlette "dinî, ideolojik, bölücü hareketlere karşı hassasiyet" doğdu. Bu hassasiyet 1960'lı yıllara kadar devam edecekti.

Türkiye'deki komünist faaliyetler ise 1924 Anayasası ve ceza nunlarının sıkı uygulanması dolayısıyla genişleyemedi. 1923, 1925, 1927, 1929 yıllarında tutuklamalar oldu. Bu sebeple TKP 1932 yılından itibaren bir strateji değişikliğine gitti.

"...yeni taktik plan ve programını hazırlayan TKP'nin liderlik pozisyonunda çalışanlar, gençlik üstünde, üniversitelerde, sivil ve askeri okullardaki edebiyat, sanat ve sosyal meseleler çevresinde propaganda yolunu tercih ettiler. Bu devrede faaliyetin ağırlık merkezi, fikir ve edebi saha çevresi içinde kuruldu. Makaleler, şiir, roman, hikâye, fıkra, piyes ve tercüme yazılarla uzun vadeli fakat sağlam bir örgütlenme yolu seçilmiştir."⁷

Sovyetler Birliği'nin birçok ülkede edindiği tecrübeye dayanan bu karar, komünist hareketin edebiyat ve sanatı ideolojik mücadelesinde kullanma; basın-yayın yoluyla örtülü propaganda becerilerini geliştirdi. Algı operasyonları yapma, düşmanlaştırma, imaj oluşturma, hedef şaşırtma, efsane kişi ve olay yaratma, gerçeği örtme konularında tecrübe kazandılar. Yasa dışı faaliyetlerini, ideolojilerini bu yolla yayma alışkanlığı edindiler.

Bütün gizlilik çabalarına rağmen, TKP'nin 1935 yılında İstanbul Yüksek Okulu, 1937 yılında Harp Okulu, 1938'de Deniz Kuvvetleri

⁷ Mahmut İhsan Özgen, *a.g.e.*, s. 99.

KAFESTEN CEZAEVİNE

(Tutukluluk ile İddianame arasındaki dönem)

Mamak Askerî Cezaevi, 1971 sıkıyönetiminde de sivillerin yatırıldığı bir cezaevi olarak kullanılmıştı. 1978 yılında sıkıyönetim ilan edildikten sonra yeniden siviller için kullanılmaya başlandı. Tutuklular siyasi görüşlerine göre ayrı koşullarda tutuluyor, normal askerî cezaevi kuralları uygulanıyordu. 12 Eylül 1980 darbe sabahı, cezaevi şartları birdenbire değişti ve yıllarca sürecek olan şiddet ötesi dönemi başladı.

“Bir sabah vakti, yani 12 Eylül 1980’de yüzlerce askerın bağırması ve postal seslerinin gürültüsüyle uyandık. Koğuştaki herkes elleri başlarının üzerinde koğuş havalandırmasına çıkartıldı. Koğuş mevcudumuz 65 kişiydi. Havalandırmaya sıra halinde koşarak çıkarıldık; biz koşarken koridora karşılıklı sıralanmış askerler kafamıza, omuzlarımıza vücudumuzun neresine gelirse gelsin cop darbeleri vurmaya başladı. Neye uğradığımızı bilemeden düşe kalka kendimizi havalandırmaya attık. O an akıbetimizin ne olacağını bilemiyorduk.

Havalandırmanın bütün etrafı askerlerle çevrilmişti. Çatıda ellerindeki silahları bize doğrultup hedeflemiş onlarca asker vardı. Hepimizi yüz üstü yere yattırıyorlar, sanki hepimizi silahlarla tarayıp infaz edeceklerdi. Askerlerin istediği gibi nizami olarak yere yatmayanların kafaları, elleri ve sırtları asker postallarıyla çığneniyordu. Teker teker yerden kaldırıyor, copla bütün gücüyle omuzumuza, kaba etlerimize vuruyorlardı. Bu işlem bir subayın çaldığı düdükle başlıyor bir düdükle sona eriyordu. Cezalandırılanlar koşar vaziyette koğuşlara gönderiliyordu. Koğuşa giderken koridorda dizilmiş olarak bekleyen askerlerin coplarından korunmak için sağa sola kaçıyor, âdeta slalom yapıyorduk. Koğuşa girince ortanın tamamen dağıldığını, bize ait ne tür eşya varsa hepsinin de yerde karmakarışık halde olduğunu gördük.”¹⁷¹

12 Eylül sabahı başlayan cop yağmuru altında havalandırmaya çıkartma, havalandırmada türlü bahanelerle dayak attıktan sonra tekrar cop yağmuru altında koğuşa alma uygulaması bir rutin olarak yıllarca devam edecekti. Koğuştaki bütün kişisel eşyaların, giysilerin, yatakların ortaya yığılması zulmü de gece-gündüz sık sık yapılacaktı.

¹⁷¹ Mehmet Kürşat, *a.g.e.* (Erhan İşler anlatımından), s. 92.

Darbeyle birlikte Mamak Askerî Cezaevi “sürekli işkence” ile tutukluların kişiliklerini, kimliklerini, değerlerini öğüten bir değirmene çevrilmişti.

15 Eylül 1980 Pazartesi günü *Milliyet* gazetesi 8. sayfasında, “Mamak Cezaevindeki yasa dışı örgüt üyeleri kucaklaşarak koğuşlarını birleştirdi,” başlığıyla Sıkıyönetim Komutanlığının bir bildirisini yayınlamıştı. Bildiride; “... Yasa dışı örgüt mensupları bu hava içerisinde aralarındaki husumeti unutarak kardeşlik gösterisi içinde birbirleriyle sarılmışlar ve kendi arzularıyla koğuşlarını birleştirmişlerdir,” deniyordu. Gerçekte ise durum çok farklıydı. O güne kadar ayrı koğuşlarda kalan Ülkücüler ile Devrimcilerin aynı koğuşlara konmasındaki amaç başkaydı. Adı “Karıştır-barıştır” olarak kalacak olan bu uygulama, sık sık kavgalara sebep olsa da sonuna kadar sürdürüldü. Hatta bu kavgalar tutukluların toptan dövülmesi için bir bahane teşkil etti.

“Her kavgadan sonra askerler koğuşu basıyor, herkesi sıra dayığından geçiriyorlardı. Tabii akıllara şu soru gelebilir: 50-100 kişi arasında koğuş mevcudu olan bir yerde askerlere niçin direnilmiyor? Çoğu zaman tutuklular askerlere vuruyor, ellerindeki coplar alınıyordu; ama içeriye giren yüzlerce askere ne kadar dayanılabilirdi ki... Tek tek hücrelere alınıyor, bayılıncaya kadar dövülüyorduk. Ölenler ve sakat kalan o kadar insan oldu ki...”¹⁷²

Mamak Askerî Cezaevi’ne 12 Eylül sonrasında tutuklananlar da gelmeye, cezaevi gittikçe kalabalıklaşmaya başlamıştı. Gözaltına alınan Ülkücülerin Mamak’taki ilk durakları savcılık karakoluydu. Yani ağır işkencelerin her türünün yapıldığı C-5, cehennem karakolu. İşkence odalarında alınan ifadeler, savcılıkta imzalandığı andan itibaren, artık zanlının “amel defteri” gibiydi. Orada yazılanlar davanın sonuna kadar tutuklunun yakasını bırakmayacak; gece-gündüz, uyurken-uyanırken hep beraber gezecekti. Belki bir kısmı gerçek, bir kısmı da polislerin ve savcıların kurgusu olan suçlar, işkenceyle kurulmuş ilişkiler, ilgili-ilgisiz arkadaşlarının olaylara dâhil edilmesi gibi vicdan azapları, utançlar sonuna kadar tutukluyla beraberdir artık. Bu da en ağır işkenceler kadar dayanılmazdır. Üstelik sonsuza kadar insanın yakasını bırakmamacasına.

¹⁷² Mehmet Kürşat, *a.g.e.* (Erhan İşler anlatımından), s. 93.

C-5'ten geçip de savcıların sevk ettiği zanlı, hâkim tarafından tutuklanmışsa (tutuklamama durumu pek istisnadır) artık resmî sıfatı “tutuklu”, fiili sıfatı “lan”dır. Bu yeni sıfatıyla, yeni mekânında zorlu bir hayata başlar. Mekân: “Mamak Askerî Ceza ve Tutukevi”.

“Mamak Askerî Cezaevi'ne demirden bir nizamiye kapısından geçilerek girilir. Çevre yüksek duvarlarla tel örgülerle çevrilidir. Duvarların iç tarafları ve blokların arası mayın döşelidir. Çelik kuleleri, projektörleri adım başı rastlanan silahını çaprazlama tutan nöbetçileri, kurt ve kangal köpekli devriyeleri, duvarların üzerindeki otomatik silahlı askerleriyle garip bir yerdir Mamak... Bu dikenli tel, asker ve silah bolluğunu filmlerde gördüğümüz esir kamplarındakilerle hiçbir şekilde kıyaslanmamalı. Bu bolluğun bu rezilliğin ve bu zulmün başka hiçbir yerde emsali yoktur.”¹⁷³

“Tutuklandıktan sonra işkenceden kurtulmanın verdiği rahatlıkla cezaevine giderken yeni bir işkence ortamına, bence yıllarca sürecek bir cehennem hayatına doğru yürüdüğümü nereden bilebilirdim. Ellerim kelepçeli, gri bir binadan içeri giriyorum.”¹⁷⁴

Cezaevinin büyük demirkapısından sonra A bloka girmek için 25-30 adımlık mesafe; askerlerin arasında, gözler bağlı, yara bere içinde, ezik, çürük ama biraz da işkencenin bittiğini zannetmenin ferahlamasıyla geçilir. Altı basamak çıkıldıktan sonra askerlerin ite kaka yönlendirmesiyle sola dönülüp birkaç metre yüründükten sonra cehennemnin ikinci durağına gelinir.

“Kafes Mamak Askerî Cezaevi'ne gelenlerin ilk olarak tutulduğu yerdir. Üç tarafı demir parmaklıklarla çevrili, hayvanat bahçelerinde benzerini görebileceğiniz türden bu kafesin kapısında ‘ilk işlem yeri’ yazar.”¹⁷⁵

Bu yeni hayatın “İlk işlem yeri”ndeki “ilk işlem” üst aramasıdır. Bütün kişisel eşyalar kimlik vb. ne varsa hepsi alınır, karşılığında bir makbuz verilir. Tutuklu iç nizamiyeye götürülüp önden ve yandan, göğsünde isim yazan fotoğrafları çekilir. Sonra saç, sakal tıraşı. Dışarıda keyifli bir iş olan tıraş burada tam bir zulümdür.

“...bir asker, tıraş etmek için elinde makine ile geldi. Beni bir tabureye oturttu ve başladı saçlarımı kırkmaya. Evet, kırkmak tabiri yanlış anlaşılmasın, asker

¹⁷³ Mehmet Kürşat, *12 Eylül Zindanlarında Ülkücü Olmak*, (Ahmet Ercüment Gedikli'nin anlatımından.), Hoşgörü Yayınları, İstanbul, 2012, s. 168.

¹⁷⁴ Mehmet Kürşat, *a.g.e.* (Rahmi Ezik'in anlatımından), s. 146.

¹⁷⁵ Mehmet Kürşat, *a.g.e.* (Ahmet Ercüment Gedikli'nin anlatımından.), s. 168.

DAVAYI ÜSTLENECEK BÜRO ARANMASI

Darbeden sonraki ilk aylarda Necatibey Caddesi, Över Apartmanı'nda kurulan ana büro çalışmalarına başlamıştı. Av. Şehabettin Homriş yönetimindeki bu büronun koordine ettiği avukatlar Mamak'taki Ülkücülerle, ilgilenmeye çalışıyordu.²⁵⁰

Bir yandan da ceza davalarındaki başarısıyla tanınmış bir hukuk bürosunun MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'nı yürütmesi de ikinci bir yöntem olarak benimsendi. Siyasetten bağımsız bir büronun, tamamen hukuki bir tavırla davayı yürütmesi ve savunmasının etkili olacağı düşünüldü.

(Av. Şerafettin Yılmaz) Duruşmalar başlamadan önce ben hâlâ bir başka avukatın veyahut tecrübesi olan bir başka avukat bürosunun davayı götürmesini istiyorum. Bunu Türkes de istiyor. Ben avukat aradım uzun süre. İstanbul'da Yarsuvatlar'ın bürosu vardır, meşhurdur, ceza davaları konusunda çok şöhretli bir bürodür. Yarsuvatlar dâhil olmak üzere birçok insanla görüştüm. Hiç kimse davayı almak istemedi.

Davayı üstlenemeyişlerinin ifade edilen ve edilmeyen birçok gerekçesi vardı. Darbecilerin, MHP ve Ülkücülerle ilgili olarak kamuoyuna yansıyan düşmanca tavrı; askerî savcılığın basına da yansıttığı abartılı suçlamalar, iddianamenin boyutu, suçlama maddelerinin ağırlığı, çok sayıda idam cezası istenmesi, bütün toplumda olduğu gibi hukuk çevrelerinde de tedirginlik yaratmıştı.

Darbe yönetimi tarafından bu davanın sıradan bir dava olmayacağı hissettirilmişti. Özellikle iddianamenin mahkemeye verilmesinden sonra, basında tam bir kara propaganda yürütüldü. İddianamenin kendisi zaten abartılı bir tavırla yazılmıştı. Bu iddialar basın tarafından da abartılınca bir dehşet tablosu ortaya çıkıyordu. Hukuk bürolarının MHP Davasını almamasında bu propagandanın büyük etkisi olmuştu.

²⁵⁰ İsimlerini bizim bilemediğimiz avukatlara haksızlık yapmamak için bir liste yazmıyoruz. Ama o dönemde ilgili avukatlar olarak hatırlanan Şahabettin Homriş, Kaya Alp Kartal, Sırrı Erkuş, Mehmet Refet Eke, Sabahattin Şener, Faruk Keskinkılıç, Şevket Can Özbay ve bağımsız olarak ilgilenen Şerafettin Yılmaz'ın isimlerini hatırlamamak vefasızlık olur. İlk dönemde sanıklarla ilgilenmiş olup da bizim isimlerini bilmediğimiz avukatlar mutlaka vardır onlardan haklarını helal etmelerini dileriz.

İfade edilmese de Türkiye'nin darbe sicilinin de etkisi olduğu muhakkaktı. Yakın tarihimizde ihtilal, muhtıra mahkemelerinin verdiği idam cezaları unutulmamıştı. 1960 ihtilalinden sonra Yassıada Mahkemesi'nin verdiği kararlar Başbakan Adnan Menderes, Bakanlar Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan idam edilmişti. Aradan 20 yıl geçmesine rağmen toplumun vicdanı bu idamları unutmamış ve kabullenmemişti. 1971 muhtırasında üç genç komünist idam edilmiş yine bir yara açılmıştı. Hafızalarda yer edinen idamların kötü hatırası, MHP Davası'nda savcının talep ettiği idamlarla birleşince, kimsenin içinde olmak istemeyeceği bir durum ortaya çıkarıyordu.

(Av. Şerafettin Yılmaz) ...Korkuyu ifade etmeksizin vakitleri olmadığını, böyle bir davayı götüremeyeceklerini, altundan kalkamayacaklarını filan söylüyorlardı... Her seferinde başka bir gerekçeyle reddediyorlardı. ... Benim bütün görüşmelerim neticesiz kalınca davayı biz götürdük. Yalnız dosyaya vâkıf olduktan sonra, dosya önümüze geldikçe şunu gördüm: Dışarıdan tutacağımız bir avukatın, dava dosyasının içinde suç delili olarak konulmuş olan belgelerin her birisi için o avukata müşavirlik yapmak mecburiyeti hâsıl olacaktı. Yabancı bir avukatın o evrakları değerlendirmesi zordu; davanın içinden gelmiş olan, evrakların mahiyetini yorumlayabilecek olan bir avuktan başkası onu yorumlayamazdı. Ben de o tarihlerde MHP bünyesinde olan hemen hemen en tecrübeli insandım. Bunu gördükten sonra da artık bu davayı bitirmek mecburiyetini gördüm ve davayı benimsedim.

MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'nın bütünüdür yürütecek dışarıdan bir büro bulunmadığı gibi Ülkücülerin bireysel dosyalarını alacak, ücreti mukabilinde davaya girecek avukat bile bulmak kolay değildi.

(Arslan Atlı) Çok zor dönemlerdi o zamanlar. O dönemde çıkıp da birinin vekâletini almak bile cesaret işiydi. "Aman ben o vekâleti almayayım," diyen avukatlar vardı, aileler bunu anlatıyor. Gidiyorsunuz bir avukata, "oğlum şu davada" "alamam" diyen insanlar varken...

Hâli vakti yerinde olan aileler bir an önce avukat bulma arayışına girişmişti. Fakir ailelerin de zaten avukat arayacak hâlleri yoktu.

MİLLİYETÇİLER YALNIZDIR

Milliyetçiler, fikirlerinin doğası gereği “yalnız”dır. Uluslararası bir kuruluş ya da partiyle dayanışma içinde olmaları düşünülemezdi. Varlık sebepleri millî bir siyasete sahip olmalarıydı. Gerçi Sıkıyönetim Askerî Savcısı Nurettin Soyer iddianamede MHP ve Ülkücü Kuruluşları Alman faşistleriyle benzerlik ve ilişkide olmakla suçlamıştı. Bu iddia, fikrî ve felsefi bakımdan temelsizdi. Çünkü milliyetçilerin varlık sebebi millî kimlik, millî tarih, millî kültür ve millî gelecek tasavvuruydu. Dolayısıyla milliyetçiler uluslararası camiada yalnızdı.

Türk milliyetçileri öteden beri Türkiye’de de yalnızlardı. Bu yalnızlık aynı zamanda onların gücüydü. Sadece Türk milletinin desteğine ihtiyaçları vardı. MHP, iki defa iktidar ortağı olarak Adalet Partisi ve Millî Selamet Partisi’yle aynı hükûmette çalışmıştı. Ancak partilerin ayrı programları vardı ve seçimlerde rakiplerdi. Birbirlerinden bir beklentileri yoktu. Beklenen, demokratik düzen içinde, siyasi partiler darbeciler karşısında demokrasinin savunulması anlamında bir dayanışma içinde olmalarıydı.

Ayrıca MHP’nin sadece memleket için faydalı olacağını düşünerek Adalet Partisi’nin kurduğu azınlık hükûmetini, hiçbir beklentisi olmadan desteklediği bir dönem de olmuştu. Dolayısıyla iddianamede yöneltilen suçlamaların birçoğu, MHP’nin de içinde bulunduğu MC hükûmetlerini, AP azınlık hükûmetini de ilgilendiriyordu. İlgili dönemlerde Başbakan Süleyman Demirel’di.

“İlk duruşmadan kısa bir süre önce Türkeş Bey, Süleyman Demirel’le görüşmesini istedi. Şaban Karataş aracılığıyla randevu aldık. Galip Ağabey, Acar (Okan), Yücel Hacaloğlu ile Güniz Sokak’taki evine gittik. ... Acar sözcümüzdü, dedi ki “Efendim yakın geçmişte MHP ve AP arasında önemli konularda iş birliği yapıldı, ortak hükûmetler kuruldu. Ülkemizin bundan çok yararlandığını biliyoruz. Şimdi MHP yöneticileri yargılanıyor ancak iddianamede size de atıflar yapılıyor. Duruşmalar başlamak üzere. Biz suçlamaların doğru olmadığını biliyoruz. Savunma konusunda arkadaşlarımız gerekli hazırlıkları yapıyorlar. Eğer sizce uygun bulunursa savunma heyetinin içerisinde ilk duruşmada sizin yakınınız olduğu bilinen bir avukat da yer alsın. Bu tamamıyla sembolik bir görüntü olacak, bir yük üstlenmeyecektir. Ancak bu görüntü kamuoyuna MHP’nin yalnız ve tek başına olmadığı mesajı anlamını taşıyacaktır. Bu isim Hüsamet Cindoruk Bey olabilir.” Acar bir-iki teklif daha yaptı. Demirel’e ya-

DURUŞMADAN ÖNCE...

“O gün” yani 19 Ağustos 1981, Çarşamba. MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası’nın ilk duruşmasının yapılacağı gündü. Türk halkının çoğunluğunun bundan haberi bile yoktu. Onlar için hayat her zaman olduğu şekilde akıp gidiyordu. Ama 12 Eylül öncesinde milletin, devletin, değerleriyle birlikte varlığına adanmış yürekler için aynı sükûnetle geçmemişti bu bir yıl. İstirapla, işkenceyle, kırgınlıklarla geçmişti. Bir yıldır işkencenin her türüyle imtihan veriyorlardı. Daha da acısı, uğruna canlarını ortaya koydukları değerlerde yanılıp yanılmadıkları konusundaki hesaplaşmaydı. Bu hesabı aşmak onları çok uğraştırmıştı ama aşmışlardı. Onlar için o gün yeni bir başlangıç olacaktı.

“O gün”ü yürek çarpıntılarıyla bekleyen birileri daha vardı: Sanık yakınları. Analar, babalar, eşler, çocuklar, nişanlılar, sevgililer... Onlar için bir senedir güneş doğmuş muydu? Bayram olmuş muydu? Sanık ailelerinin o günlerini sadece kendileri bilir. Yavrusu idamla yargılanacak olan bir ananın, babanın, eşin duygularını hangi kalem yazabilir? İdam, müebbet istenen sanıkların ailelerinin psikolojilerini kim tam olarak idrak edebilir ki?

Onlar için de “o gün” belki umuda bir kapı açılacaktı.

“O gün” beklenirken o günün ağırlığına kalbi dayanamayan birisi vardı.

17 Ağustos 1981 Pazartesi günü 18.30 sıralarında MHP lideri Alparслан Türkeş rahatsızlandı. Aşırı terlemeyle başlayan rahatsızlığa ilk müdahaleyi cezaevi doktoru yaptı. Kalp atışları hızlanmış, nabızı yükselmişti. Dil Okulu doktorunun kararıyla Mevki Hastanesi’ne kaldırılan Türkeş oradaki imkânların yetersizliği sebebiyle Gülhane Askerî Hastanesi’ne taşındı ve yoğun bakıma alındı. Türkeş’in rahatsızlığı kalp dokularındaki yetmezlikten kaynaklanıyordu. Yoğun bakımda yapılan müdahaleden sonra nabzının normale dönmesi üzerine kardiyojoloji servisine kaldırıldı.

Kamuoyu bu durumu ertesi günkü gazetelerden öğrendi. Haberlerde, Türkeş’in yattığı kardiyojoloji servisine telefon bağlanmasının yasaklandığı, servisin bütün doktorlarının Türkeş’in başında bulunduğu ve sağlık durumunun iyiye gittiği bildiriyordu. Ertesi gün başlayacak olan duruşmalara katılıp katılmayacağı konusunun belli

O GÜN... 19 AĞUSTOS 1981

İlk duruşma günü ne benim ne sanıkların, avukatların ne de orada dinleyici olarak bulunan insanların bir daha yaşamayacakları bir gündür, benzerini yaşayamayacakları bir gündür. (Himmet Kayhan)

Nihayet o gün geldi. Yaklaşık bir senedir çektikleri ıstırabın biteceğini umdukları yolun başına gelmişlerdi. İstisnasız her gün yaşadıkları “sürekli işkence”nin, insanı yiyip bitiren belirsizliğin son bulacağını, kurtuluşa giden sürecin o gün başlayacağını umuyorlardı. Bir yandan da “idam, müebbet, ağır ceza” kelimelerinin karanlık, ürkütücü ağırlığı vardı bu başlangıçta. Duruşmalar karma karışık duygularla başlayacaktı.

O gün Mamak Askerî Cezaevi’ndeki Ülkücüler, saat 05.00 sularında sabah namazı için kalktı.²⁶⁰ Çoğunu zaten uyku tutmamıştı; namazlarını kıldılar.²⁶¹ Akşamdan olmayanlar tıraş oldu. Kahvaltıdan sonra bayramlıklarını giyer gibi elbiselerini giyip kravatlarını taktılar; beklemeye başladılar. Neden sonra kapılar açıldı, “mahkemeler” diye isimleri okundu. Saat 07.’de hazır olmaları emredildi.

“Koğuştan dışarı çıkacaktık. Belki mahkeme salonunda yakınlarımızı görecektik. Yolda yürüyecektik. Dışarıyı görecektik. Başka insanları görecektik. Aylardan sonra bunları düşünmek bizlere büyük heyecan veriyordu.”²⁶²

(Erol Dok): Çıktık koğuştan ara koridorlardan askerlerin coplarının sallamaları “koş lan, koş lan” lafları arasında bir koridor var o koridorda toplandık.

(Arslan Atlı): Koridorlara çıktık, bu arada tabii beraber yakalandığımız, yakalandığımız bildiğimiz pek çok arkadaşımızı ilk defa o gün mahkeme salonunda göreceğiz, onun da heyecanı var.... Acaba Mehmet nasıl, Muhammed iyi mi falan. Fiziki hallerimizi de merak ediyoruz acaba nasıl filan diye, ...Koridora dizildik.

Koridorda, Mamak’ın bitmez tükenmez aramalarının en detaylısı başladı.

(Osman Başer): Tüm elbiseleri soyunuyorsun, bir külot kalıyorsun, arama yapıyor ... copu vuruyor “giy lan” deniyor vuruluyor, üstünü giyiniyorsun.

²⁶⁰ Osman Başer röportajından.

²⁶¹ Abdullah Uğur röportajından. “Namaz kılmayan Ülkücü hatırlamıyorum,” diyor.

²⁶² Rıza Müftüoğlu, *a.g.e.*, s 73.

DAVA'NIN ALTYAPISININ HAZIRLANMASI HAZIRLIK SORUŞTURMASI VE YARGILAMA

GİRİŞ

“Türk Milliyetçiliğini suçlama gayretkeşliğinin ciddiyetsiz belgesi olan bu iddianame, taleplerinin ağırlığı karşısında çok hafif kalmakla peşin hükümlülüğünü, ideolojik taassup içinde hazırlandığını ortaya koymaktadır... Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı ve devletimizin temel felsefesi faşizmle suçlanmış, sanık sandalyesine oturtulmuş bulunmaktadır. Türk Milliyetçiliğinin “faşizm” olarak nitelenmesi çok üzüntü verici, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin geleceği bakımından çok zararlıdır. ... Bundan sonra Türkiye'yi bölmek isteyenler, Cumhuriyet Türkiye'sinin temellerinden biri olan Türk Milliyetçiliğini suçlamak için bu iddianameyi bir vesika imiş gibi kullanacaklardır.” (Alparlan Türkeş- MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası-Sorgu-1, Mayaş Yayıncılık, s. 34 vd.)

“İddianame Türk Milliyetçiliği düşüncesini ağır şekilde suçlamaktadır. İddianame yıllarca bize yöneltilen suçlamada olduğu gibi, Milliyetçi Hareket Partisi Türk Milliyetçiliğine inanan bir parti değil, faşist bir partidir suçlaması yapmıyor. ... İddianame Milliyetçi Hareket Partisi Türk Milliyetçisidir, Türk Milliyetçiliği ülküsünü savunur, bu faşizmdir diyor... Onun için üzüntü ve esefle ifade etmek mecburiyetindeyim ki, devlet adına hazırlanan bir iddianame devletin anayasasındaki, devletin varoluş felsefesindeki temel düşünceye faşist damgası vurmamalıydı.” (Sadi Somuncuğlu-MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası-Sorgu-2, Mayaş Yayıncılık, s. 86)

“Üzülerek ifade ediyorum ki, Türkiye'de hiçbir Marksist yazı, bu metin kadar Türk Milliyetçiliğine saldırgan, kaba ve tahripkâr olmamıştır... Türk düşünce hayatının, Türk siyasi hayatının en büyük isimleri Ziya Gökalp'ten Kemal Atatürk'e kadar ne yazık ki bu bakış açısı içinde bir itham sağanağı altında yerlerini almak zorunda kalmışlardır.” (Nevzat Kösoğlu-MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası-Sorgu-3, Mayaş Yayıncılık, s. 72)

“İddianame özetle: ‘Örgütün Düşünce Yapısı’ bölümünde, ‘Genelde tarihi süreç içinde benzer fikir akımlarının gelişimi’ başlığı altında Alman nazizmi, Mussolini faşizmi ve Franko falanjizmi ile Türk Milliyetçiliğini benzer fikir akımları olarak değerlendirmiş; Türk Milliyetçiliğinin faşizm, nazizm ve falanjizmden çok önce tarih sahnesine çıktığını bile hesaba katmamıştır. Böylece Ziya Gökalp'ten başlayarak milliyetçi şahısların, Türk Derneği'nden başlayarak mil-

“DAVA”NIN ALTYAPISI NASIL HAZIRLANDI?

İddiamızı ortaya koyarken, önce bu konuda belli merkezlerden yönetilen sürekli ve sistemli propagandayı örnekler vererek aktaracağız. Daha sonra ise CHP iktidarında, İçişleri Bakanlığı eliyle oluşturulan gayrimeşru kurumsal yapının 12 Eylül’e doğru bu düşmanlığı üstelik de devlet imkânlarını seferber ederek nasıl yürüttüğünü ortaya koymaya çalışacağız.

Bunu yaparken önce Sovyetler’in Türkiye’deki uzantısı TKP’nin, MHP ve Alparslan Türkeş düşmanlığının şiddetini ortaya koyan Emperyalizmin *Zayıf Halkası Türkiye* isimli kitaptan söz ederek başlayacağız.

HER YERDE VE DAİMA: “MHP KAPATILSIN, TÜRKES YARGILANSIN!”

TKP Merkez Komite üyesi Nihat Akseymen tarafından 1977 yılında R. Yürükoğlu imzasıyla yayınlanan ve parti içinde tartışmalar yaratan kitabın üçüncü sayfasındaki “Andımız”da Sovyetler Birliği’ne bağlılığın ifade edilişi dikkat çekiciydi:

Andımız/ Bütün ömrümüzü/işçi sınıfının, /halkımızın kurtuluşuna adayacağımıza, /işçi sınıfının gücüne, /devrimin utkusuna, /inatla, tutkuyla inanacağımıza, /başarıdan baş dönmesine, /gerilemeden karamsarlığa kapılmayacağımıza, /oportünizmin her türüne, / her belirtisine karşı, ardıcıl bir savaş yürüteceğimizize, /Leninizme /ve proletarya enternasyonalizmine, /devrimlerin kalesi Sovyetler Birliği’ne /bağlılığı gözbebeğimiz gibi koruyacağımıza, / and içeriz!

Sonraki baskılarda, kitapta yazılanlara parti içinden gelen itirazlara da yer verilmişti. MHP’yle mücadele konusundaki görüşler ne kadar farklı gibi görünüyorsa da sonuçta aynıydı. MHP, kapatmak ne kelime, “Yok edilecek ve tarlası sürülecekti!” Örnek olması bakımından birkaç cümleyi aşağıya alıyoruz:

“Faşist itler, komandolar ortalıkta. Hem de kapatmak için sayısız “anayasal” gerekçe varken. Öte yandan TKP ‘yasadışı’. Yalan gerekçelerle gençliğimizin civan örgütü İlerici Gençler Derneğinin şubeleri kapatılıyor. TKP Programı, TKP davasını duyurma broşürü toplatılıyor.” (s. 83)

EVREN'İN KALEMİNDEN DARBEYE DOĞRU

Kenan Evren, hatıralarının 1990'da yayınlanan 1. cildinde, ülkedeki durumun yönetime el koymalarını gerektirecek bir noktaya doğru gittiğini gördüğünü, müdahale konusunda hazırlıklı olmak için 1979 yılının Eylül ayında bir çalışma grubu kurduğunu şöyle anlatıyordu:

“Bu konuda Kuvvet Komutanlarıyla mutabakata vardıktan sonra, İkinci Başkanım Orgeneral Haydar Saltık'ı çağırarak kendisine şu görevi verdim: ‘Senin başkanlığında çok itimat ettiğimiz iki kurmay subayla bir çalışma grubu kurunuz. Bu gruba kapalı olarak başka bir görev veriniz. Ancak, esas görevleri bir müdahale zamanı gelmiş midir, müdahale mi daha iyi netice verir, yoksa ilgilileri ikaz mı daha munasıptir. Bunları etüt etsinler ve zaman zaman bana rapor versinler.’” Evren, çalışma grubunun 11 Eylül 1979 günü çalışmaya başladığını da yazıyordu. Anlaşılan 12 Eylül'e giden yolda son viraja girilmişti. (*Kenan Evren'in Anıları*, 1. Cilt-Milliyet Yayınları, s. 283 vd.)

Çalışma grubu, ekim ayından itibaren, hazırladığı raporları Evren'e arz etmeye başlamıştı.

27 Aralık 1979 günü, kendisi başta olmak üzere Kuvvet Komutanları ve Jandarma Genel Komutanı tarafından imzalanan bir uyarı mektubu, Genelkurmay Başkanı Kenan Evren tarafından Cumhurbaşkanı Korutürk'e verildi. Mektupta “Anayasamızın getirdiği geniş hürriyetleri kötüye kullanarak İstiklâl Marşımız yerine komünist enternasyonalı söyleyenlere, şeriat düzeni davetçilerine, demokratik rejim yerine her türlü faşizmi getirmek isteyenlere, anarşiye, yıkıcılığa ve bölücülüğe milletimizin tahammülü kalmamıştır” deniyordu. Devamında ise tüm siyasi partilerin, Anayasa'nın ilkeleri doğrultusunda ve Atatürkçü görüşle bir araya gelmeleri, anarşi terör ve bölücülük gibi hareketlere karşı bütün önlemleri müştereken almaları isteniyordu.

Aylar geçiyordu. Evren, kendisi görevli olarak yurt dışında bulunduğunda, Çalışma Grubu'nun 4 Mart tarihinde yaptığı takdimin sonunda, tüm komutanların yönetime müdahale edilmesi hususunda fikir birliğine vardıklarını bildiriyor ve “İkinci Başkana ‘Evet durum gittikçe vahim bir hâl alıyor. Eninde sonunda bu işi

... VE DÜĞMEYE BASILIYOR

Hazırlıklarına Kenan Evren'in ifadesiyle en azından bir yıl önce başlanan "Bayrak Harekâtı" için 11 Eylül'ü 12 Eylül'e bağlayan gece düğmeye basıldı. Evren'in anılarından, öncesinden başlamak üzere bilhassa 11 ve 12 Eylül günleri yapılanları âdeta saat saat izlemek mümkün oluyordu. Darbecilerin siyasi partiler hakkında ne yapmayı düşündükleri konumuz açısından büyük önem taşıyordu. Evren anılarında parti liderlerinin gönderileceği yerleri ayrı ayrı belirtmişti, evlerine gece subayların yalnız olarak değil, birer milletvekili veya bakanla gitmesini, çok kibar hareket edilmesini, isterlerse eşlerini yanlarında götürmelerinin sağlanmasını emrettiğini bile yazmıştı.

Saat 04.00'te Millî Güvenlik Konseyi'nin 1 numaralı ilk bildirisini radyolardan yayınlanmaya başlanmıştı. Bildiride harekâtın gerekçeleri anlatılıyor, amacı; "Ülke bütünlüğünü korumak, millî birlik ve beraberliği sağlamak, muhtemel bir iç savaşı ve kardeş kavgasını önlemek, devlet otoritesini ve varlığını yeniden tesis etmek ve demokratik düzenin işlemesine mâni olan sebepleri ortadan kaldırmak" olarak açıklanıyordu. Bildiri yıllardır sürüp giden anarşi ve terörden bunalmış, can ve mal güvenliğinden mahrum, ülkenin ve çocuklarının geleceği konusunda ümidini kaybetmek üzere olan toplumu rahatlatacak mesajlar veriyordu. Bildiride ayrıca parlamento ve hükümetin feshedildiği, parlamento üyelerinin dokunulmazlıklarının kaldırıldığı bildiriliyor, ancak siyasi partiler hakkında alınacak tedbirler veya yapılacak işlemlerle ilgili herhangi bir cümle yer almıyordu.

Bu bölümde, 12 Eylül'ün ilk saatlerinden itibaren başlatılan operasyonlar ve hazırlık soruşturma işlemleri ile Milliyetçi Hareket Partisi Genel Merkezi ve partiye ait diğer binalarda yapılan aramalar ele alınacaktır.

MHP GENEL MERKEZİNDEKİ ARAMA GECE 03.00'TE BAŞLADI

"Dava" açısından büyük önem taşıyan bu olayı değerlendirirken, cevabı aranacak soruları birkaç başlık altında gruplandırmak yararlı olacaktır.

DAVA'NIN GAYESİ TÜRKEŞ LİDERLİĞİNDE MHP MERKEZLİ BİR “SİLAHLI ÇETE” YARATMAKTI

ASKERİ SAVCILIK KARAKOLU C-5

MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'nın hazırlık soruşturmasının, 12 Eylül'den sonra yapılan diğer soruşturmalarından farklı bir yanı da, gerek partililer gerekse Ülkücü kuruluşların mensuplarının sorgulanmaları için özel bir karakol kurulmasıydı.

Bu “özel” düzenlemenin ve söz konusu karakolda yapılan işlemlerin de enine boyuna tartışılması gerekiyordu. Müşterek Savunma'nın önemli bir bölümü bu konuya ayrılmıştı. **Askerî Savcılık Karakolu'nun teşkili ile burada görev yapanlar hakkındaki değerlendirme Savunma'nın 77 ila 102. sayfelerinde yapılmış, bu karakolun yaptığı “SORGULAMALAR, OPERASYONLAR VE DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ” 324 ila 645. sayfeler arasında oldukça ayrıntılı bir şekilde yer almıştı.**

Müşterek Savunma'nın askerî Savcılık Karakolu ilgili bölümü şöyle başlıyordu:

“12 Eylül 1980 tarihinden itibaren Türkiye’de soruşturma geçiren dernek, parti, illegal teşkilat mensuplarının hiçbirisi özel olarak kurulmuş bir karakolda sorgulanmamıştır. Burada sadece Milliyetçi Hareket Partililer ve müşterek yargılanan Ülkücü Kuruluş mensupları sorgulanmıştır. Böylece tabiiikten uzak özel muamele uygulanması hususu, sanıkların yakalanma ve sorgulanmalarında da sürdürülmüştür. Mamak'ta sorgulanmanın yapılmış olduğu mahal, C-5 olarak ifade edilen, Savcılık binası yanında olduğu anlaşılan gözden ırak bir binadır. Bu binada sorgulama yapan karakol mensuplarının nasıl bir sorgulama yaptıklarını ayrı bir bölüm olarak mahkememize arz edeceğiz. Burada şu kadarını söylemek gerekir ki, adı geçen karakolda MHP ve Ülkücülerin dışında ... hiçbir sanığın sorgulamasının yapılmadığını özellikle ifade etmek istiyoruz.”

BİZZAT NURETTİN SOYER BELİRLEDİ

Savunma, Karakolun sorgulama timinde görev yapacak personelin Sıkıyönetim Savcısı Nurettin Soyer tarafından seçildiğini bildiriyor ve şöyle devam ediyordu:

DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

TANIK BEYANLARI VE BELGELER

Baştan beri ortaya konan bilgi ve belgeler MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'nın zeminin hazırlanmasına 12 Eylül'den çok önceleri başladığını göstermektedir. Belli merkezlerde düzmece belgeler oluşturulduğu, imzalar uydurulduğu, Ülkücü kuruluşlara ajanlar sokularak veya mensuplarından devşirilen kişiler eliyle provokasyonlar yaptırıldığı örnekleriyle ortadadır. 12 Eylül'le birlikte bu merkezlere mensup kişilerden bir kısmı Askerî Savcılığın karakolunda görevlendirildi. MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'nın hazırlık soruşturması işlemleri de bu ekip tarafından yürütüldü. Bu karakolun yaptığı operasyon ve sorgulamaları geçen bölümde ele aldık. İddianame hazırlanırken Savcılık tarafından dosyaya delil olarak ortaya konulanları, aradaki bağlantıyı dikkate alarak Müşterek Savunma'daki sırayı bozmadan "DELİLLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ" başlıklı bölümünde tartışmaya devam edeceğiz.

Bu bölümde tanık beyanları ilgili bazı noktalara değinecek ve bilhassa belgeler üzerinde duracağız.

TANIKLARDA TUTUKLANMA KORKUSU

İşkenceleri anlatırken, hazırlık soruşturmasında sanık sıfatıyla işkenceye maruz kalan Rasim Arslan ve Mehmet Pekşen isimli vatandaşların, mahkemede kamu tanığı olarak verdikleri ifadelerde yalan tanıklık suçunu işledikleri iddiasıyla tutuklandıklarını bildirmiştik. Mahkemece yapılan suç duyurusuyla haklarında dava açılan bu vatandaşlar, polis ve Savcılık ifadelerini, işkence ve tehditle alındığı için kabul etmediklerini ısrarla savunmuşlar ve beraat etmişlerdi.

Müşterek Savunma'da şöyle deniyordu:

"Bir kısım tanıkların korkudan kurtulamadıkları ve tanıklığa dahi getirilemediği bizim malumumuzdur. Bir örnek vermek gerekirse; Mehmet Zeki Yüzgeç'in adresini tespit etmemize ve kendisiyle temas kurmamıza rağmen, sanık yapılacağı ve tutuklanacağı korkusundan sıyrılamadığı ve mahkemede yeminli beyanda bulunup da aynı durumda olanlardan tutuklananlar olduğu için tanık olarak

İDDİANAME VE ESAS HAKKINDAKİ MÜTALAA YA KARŞI MÜŞTEREK SAVUNMA

İddianame “Örgütün Düşünce Yapısı” ve “Eylemin Yasal Tanımı” başlıklı bölümlerde MHP ve Ülkücü kuruluş mensuplarına yönelttiği ideolojik mahiyetteki suçlamalarla, Türk Milliyetçiliğini, tarihi ve bugünüyle sanık sandalyesine oturtmak istemişti. İlmî temellere dayanmayan, Marksist literatürden alınmış basmakalıp cümlelerden oluşan, tarihi gerçeklerle taban tabana zıt bir suçlama metninden ibaret olan bu bölüm, Alparslan Türkeş başta olmak üzere MHP yöneticileri tarafından şiddetle reddedilmişti.

Buraya kadar; Müşterek Savunma’nın 44 ila 645. sayfaları arasındaki kısmının tamamına yakınından, gelişmelerin kronolojik sırasına uygun olarak, parça parça nakiller yapıldı. Konuların daha iyi anlaşılması için yer yer açıklamalarda bulunuldu. Bu arada bazı kaynaklardan da yararlanıldı. Şimdi ise, İddianame’nin ideolojik mahiyetteki iddia ve suçlamaları ile 29 Nisan 1986 tarihli Esas Hakkındaki Mütalaa’da öne sürülen suçlamaların bütününe; Müşterek Savunma’nın verdiği cevapları göreceğiz. Bunu temin için “Giriş”, “Teşkilatlanma” ve “Suçlamalar ve Müvekkillerimizin Dünya Görüşü” başlıklı bölümlerden gerekli bulduğumuz kısımlardan alıntılar yapacağız.

1-Savunma’nın başında 1 ila 44. sahifelerde yer alan “Giriş” bölümünde, iddianamenin suçun işlendiği tarih olarak kabul ettiği “12 Eylül öncesi”nin ayrıntılı bir tahlili yapılıyor. Türkiye’nin sürüklediği ağır şartlar bizzat Kenan Evren’in beyanlarıyla aktarılıyor. Sonra, 12 Eylül öncesindeki mücadelenin tarafları olan Ülkücüler ve komünistler; gayeleri, yöntemleri ve hedefleri bakımından karşılaştırılıyor, mücadelenin geçirdiği aşamalar anlatılıyor. Ülkücülerin, hiçbir zaman silahlı mücadeleye taraftar olmadıkları ancak, komünist-bölücü ittifakının önünde ilk engeli oluşturmaları sebebiyle köklerinin kazınmak ve yok edilmek istendiği ifade ediliyor.

2-Savunma’nın 646. sahifeden başlayıp 1250. sahifeye kadar uzanan bölümü “Teşkilatlanma” ana başlığını taşıyor. Bu geniş bölüm, Müşterek Savunma’da; 1- Genel Açıklamalar, 2-Teşkilatın Faaliyetleri, 3- Gecekondu ve Semtlerde Teşkilatlanma ve Davamıza Konu Eylemlerin Mahiyeti olmak üzere 3 alt başlıkta ayrıntılı şekil-

ÇUVALLARDAN ÇIKARILAN DELİLLER

SANIĞIN LEHİNE OLAN DELİLLERİN TOPLANMAMASI SAVUNMA HAKKININ KISITLANMASI

Askerî Savcılık; aramalarda ele geçtiğini bildirerek, çuvallara doldurduğu binlerce belge arasında yaptığı ayıklamada, MHP'nin ve Ülkücü kuruluşların aleyhine kullanabileceklerini ayırmış, diğerlerine dokunmamıştı. Sanıkların avukatları savunma yapmak için mahkemeden izin alarak, çuvallarda yaptıkları incelemelerde, Savcılığın soruşturma evrakına koyması gerektiği halde koymadığı çok sayıdaki belgelerden bulabildiklerini Savunma'da açıklamıştı.

Savunma tarafından verilen birkaç örnek:

Düzmece belgelerden biri Alparslan Türkeş tarafından "Milliyetçi Hareket Partisi Almanya Yürütme Kurulu Başkanlığı'na" yazılmış 28.7.1977 tarihli mektuptu. MHP'nin Anayasa Mahkemesi'nce ihtar verilmesinden sonra da Almanya'da örgütlenmekte olduğunu ispatlamak için kullanılması amaçlanan mektup, Savcılık tarafından yıllar sonra 9.12.1981 tarihinde mahkemeye gönderilen iki klasör hâlindeki deliller arasında yer almıştı. Savunma, çuvalların incelenmesi sırasında, bu konuda MHP tarafından, 1979 yılında *Aydınlık* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde yayınlanan haberlerin tekzip edildiğini, ayrıca aynı gazeteler hakkında suç duyurusunda bulunulduğunu ve Yargıtay C. Başsavcılığı'nın konu hakkında bilgilendirildiğine ilişkin yazışma ve belgeleri bulup çıkarmış ve mahkemeye ibraz etmişti.

İddianame'nin 146. sahifesinde "Ülkücülerin Almanya'daki yasa dışı eylemlerine ilişkin olarak *DER SPIEGEL* adlı derginin 8 Eylül 1980 tarih ve 37. sayısında "Bozkurtlar- her mark bir mermi" başlığı altında uzun bir yazı yayınlanmıştır," deniyor ve yazı içeriği hakkında bilgi verilirken özetle, Ülkücülerin Almanya'daki örgütler arasında en kötüsü olduğunun anlatıldığına işaret ediliyordu. Alparslan Türkeş, mahkemedeki savunmasında, söz konusu yazının Alman mahkemelerine başvurularak yalanlandığını ve gerçeklerin ortaya konduğunu açıklamıştı. Türkeş Savcılığın aleyhlerindeki yazıyı iddianameye alıp 25 gün sonra yayınlanan cevaptan söz etmemesini eleştirmiş, yalanlama metninin yayınlandığı dergi nüshasını mahkemeye vermişti.

BÜRO'NUN TABİİ SEYİR İÇİNDE OLUŞUMU

Belge analiz sisteminin kuruluşu

1981 ve sonrasında duruşmalar ilerledikçe, ifadeler, tutanaklar, zor şartlarda da olsa dosyadan çekilen fotokopi belgeler hızla çoğaldı. İsmail Vayvaylı bir yandan Mamak'taki çalışmasını yürütüyor bir yandan da büroda oluşmaya başlayan arşivi düzenliyordu.

(İsmail Vayvaylı): Biz orijinal arşivlemesine dokunmadan tamamen mahkemenin arşivlediği sistemle arşivlemeye başladık. Ne belgelere yeni bir isim verdik, ne yeni bir numara verdik, tamamen mahkemenin kullandığı bir şeyle arşivlemeye başladık.

MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'nda her şey çoktu ve karmaşıktı. Sanık sayısı çoktu, 587 kişiydi, dolayısıyla karakol, savcılık ifadeleri, mahkeme sorgusu çoktu, olay yeri incelemeleri, tutanaklar, savcının şahit olarak dinlediği yaklaşık 1000 kişiydi, onların ifadeleri çoktu. Dava kapsamında olay sayısı çoktu, olayların tarafı çoktu, ilişkileri karmaşıktı. İddianamesi 945 sayfadan oluşuyordu. Savcılık 197 klasör tutan belgeyi iddianamede kullanmıştı. Onların dışında 50-60 çuval dolusu belge vardı. Dava sonuçlandığı zaman dava dosyası yaklaşık 250 bin sayfalık bir hacme ulaşacaktı.

Bu karmaşık belge yığınına hâkim olabilmek, doğru bağlantılar kurabilmek mümkün değildi. Bunun için bir ekip ve çalışma sistematığı kurulması gerekti.

(Av. Şerafettin Yılmaz): Davaya nüfuz etmek de kolay değil. Bir kişi bir sanığın davasını alacak olsa bu sanık 1000 sayfalık iddianamede nerede, 250 bin sayfalık dava dosyasının neresinde? Bir avukatın bunu bulabilmesi mümkün değil, içinden çıkabilmesi mümkün değil, nasıl savunacak onu tayin etmesi de mümkün değil. Ben bunu görünce davanın kartoteksini tutmaya karar verdim ve büromda, hukukla alakası olmayan, üniversite öğrencisi olan arkadaşlardan bir ekip kurduk. Bu ekiple biz evvela iddianamede kim suçlanıyor, hangi sayfalarda onunla ilgili ne gibi suçlamalar var, dava dosyasında kiminle ilgili belgeler var ve bu belgeler hangi klasörün hangi sayfasında, duruşma tutanaklarında sanıklarla ilgili hangi bilgiler var ve duruşma tutanaklarının hangi sayfalarında? Çünkü sonuçta duruşma tutanakları 60 bin sayfayı geçmişti. Bir avukatın 60 bin sayfa okuyarak müvekkili hakkında suçlamayı tespit edebilmesi mümkün değil.

BÜRO'NUN MERKEZ OLUŞU

Büro MHP Davası duruşmalarının başladığı günlere kadar 3 avukatın kullandığı bir avukat bürosuydu. Bir süre sonra 2 avukat büronun MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'na hasredilmesi sebebiyle ayrılmak zorunda kaldılar. Şerafettin Yılmaz'ın MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'nı yürüttüğü bir büro hâline geldi. Duruşmalar ilerledikçe avukat bürosu olmanın ötesinde, bir kanadı hukuk, diğer kanadı sosyal yardım, basın ve halkla ilişkiler olan çok yönlü bir merkez hâline geldi. Tabii seyir içinde, kendiliğinden böyle oldu.

Hukuk merkezi:

Büronun birinci fonksiyonu elbette hukuk bürosu olmasıydı ve bu yönü Av. Şerafettin Yılmaz'la ilgiliydi. Bürosu bütünüyle MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'na hasredilmişti. 587 müvekkili olan, müvekkillerinden 220'si hakkında ölüm cezası istenen büyük ve ağır bir siyasi davayla ilgiliydi. Dolayısıyla sanıklar, sanık yakınları ve ilgili avukatlar için hukuk bürosuydu.

Bu hukuk merkezinde, davayla ilgili bir arşiv oluşturulmuş, yetkin bir hukuk mücadelesi verilmişti. Arşivin beyni İsmail Vayvaylı'ydı.

(Mahir Damatlar): Binalarda ne derler o ana kolundu. Şerafettin Abi ile Galip Abi ikisi bir ana kolundu. Onun fonksiyonu başkaydı. Şerafettin Abi hukuki açıdan ana kolundu. Rahmetli Kaya Abi'nin usulle ilgili bilgisine de hayran olurduk. Müthiş bir beyindi Kaya Abi. Ama ana kolon Şerafettin Abi'ydi. Sonradan bir de hukuk bürosundaki fonksiyonlarını gördüğümüzde ciddiyeti, vakarı, işin organizatörlüğü Şerafettin Abi bir numaraydı. Galip Abi gönül adamıydı diğer o sosyal işler oradaki bir tebessümü bile bir farklı yansıma olurdu Galip Abi'nin. Şerafettin Abi'nin pek de yüzü gülmezdi. Yani biraz soğuk bir insandı. Buz gibi soğuk bir insandı. Herkesin böyle kolay sevebileceği bir insan değildi. Bizim Şerafettin Abi'ye sevgimiz, biz o buzları çözdük biz. Normalde bazı insanlar vardır sempattiktir sevilir. Şerafettin Abi işiyle, icraatıyla kendini sevdiiren bir insandı. Ve o hukuk bürosunun ana direği idi. İnanıyorum ki ekibe karşı da tavizsiz hatta müsamahasız bir insandı. O sevk ve idareyi herhâlde bir başkası yapamazdı.

(Sami Bal): Orası bir merkez oldu. Neyin merkezi oldu? Bu hareketin yıkılan merkezinin yerine ikame oldu. Orası öyle görülüyor. Orası öyle kabullenildi

DURUŞMA SALONUNDA

Seksen yaşındaki adam torunuyla arkadaşına baktı, baktı, sonra:

“Oğlum bu işin sonu kötü olur,” dedi.

“Ya, dede niye kötü olsun?”

“Siz çok büyük bir şeyin içine giriyorsunuz. Çok sıkıntılı bir yola giriyorsunuz, bu yolu size açmazlar. Bu yolun sonunda sizin önünüzü keserler, korkuyorum ki bu acı olur sizin için. Ben bunu geçmişte bir şekliyle gördüm, bunu gören insan olarak ben buna üzülüyorum.”

Sözünün burasında duraksadı, sonra;

“İstiklâl Savaşı oldu, bizim köyden 14 yaşına kadar olanlar cepheye gitti. Kimler kaldı biliyor musun? Gayrimüslimler kaldı, yaşlılar kaldı, bir de askere gitmek için dağlara çıkan eşkıyalar, ha bir de askere gitmemek için elini kolunu kesenler kaldı. Bizim büyükler gitti. O elini kolunu kesenler, gayrimüslimler bizim malımıza mülkümüze göz koydu. Bir kış geçirmek için muhtaç olduğumuz bir çuval buğdayla tarlamızı satın aldılar. Allah göstermesin namusumuza varıncaya kadar. Dağdaki eşkıya da geldi, tarlamıza karşılık aldığımız buğdayı da o aldı götürdü. Sonra ne oldu? Savaş bitti, bir kısmı şehit oldu, bir kısmı gazi. Bu insanların hepsi bir araya geldiler gazileri karşılamak için. Ta kazaya kadar gittiler, onları aldılar, köye kadar getirdiler. Onlara dediler ki: ‘Ya siz tanımızı kurtardınız, siz şöylesiniz böylesiniz, bu tarlalar yine sizin, ekin biçin yarısı sizin olsun, yarısını bize verin.’ Biz 20-30 yıl o tarlalarda babamla birlikte çalıştık, bize bu tarlaları ortak verenler de çekip gittiler köyden. 20-30 yıl sonra tarlalarımızı yeniden satın aldık. Allaha şükür biz malımıza mülkümüze yeniden kavuştuk. O ilçeye gidenlere de baktık ki onların çocukları hâkim olmuş, savcı olmuş, kaymakam olmuş, asker olmuş, şu olmuş bu olmuş. Oğlum bunların hepsi o makamları mevkileri nasıl kazandıklarını bilmiyorlar mı? Siz onların yerine talip olmaya kalkıyorsunuz, sizi yaşatırlar mı, size bu imkânı verirler mi oğul?”

Adam seksen yaşındaydı, çok şey görmüştü. Sözünün sonunda;

“Oğlum sizi asarlar, dedi...”

Bu sohbetin üzerinden bir buçuk iki yıl ancak geçti. 12 Eylül ihtilali oldu. Seksen yaşındaki dedenin torunu Hasan Çağlayan ile arkadaşı Muhsin Yazıcıoğlu sanık sandalyesindeydi. İkisi de savcının idamını istediği 220 kişinin içindeydi.

Duruşma salonunda, Muhsin Yazıcıoğlu yavaşça:

SAVUNMA AVUKATLARI

MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası sanıkları, duruşmaların başladığı gün mahkemeyi duruşma hâkiminden önce İstiklâl Marşı'yla açarak darbecilere ilk cevabı verdi.

İkinci cevabı, Ülkücü avukatlar verdi. Darbecilerin televizyonda, gazetelerde, meydan konuşmalarında estirdikleri havaya rağmen Türkiye'nin çeşitli illerinden duruşma salonuna geldiler, sinmediklerini gösterdiler. Savunma avukatlarına ayrılan 200 sandalye yetmedi, çantalarının üzerine, yerlere oturdular. Bu 250-300 Ülkücü avukat oradan "Buradaki Ülkücüler yalnız değil" cevabını verdi.

(Faruk Keskinkılıç): (19 Ağustos günü) oradaydık, çok kalabalıktı. Türkiye'nin her tarafından avukat arkadaşlar gelmişlerdi.

(Arslan Atlı): Herkesin savunma avukatları oradaydı. Onun ötesinde de şeydi. Bir meydan okuma mı diyelim, her şeye rağmen biz bu insanların yanındayız diye sembolik de olsa orada çok büyük bir grup avukat vardı.

(Erol Dok): Tabii salonun avukatlar kısmı dolu dolu oluyordu, bu bile bir gurur vesilesiydi bizim için. Neden gurur vesilesiydi? İhtilal ortamındayken bir insanın "ben bunları savunuyorum" demesi bile bize yeterliydi. Yani cübbeyi sırtına takmak bile bize yeterliydi. Hepsinden Allah razı olsun.

(Sadi Somuncuoğlu): Elbette bir kere gurur verdi bize, biz davamızın takipçisiyiz diyor, bu dava deyince mahkeme davası değil millî dava, Türk dünyası davası, Türklük davası. Bu insanlar yerden göğe kadar haksız bir zulme maruz kalmışlar, yılacak, bundan korkacak insanlar değil ama haksızlık karşısında isyan ateşi vardı herkesin içinde. Avukatlarda da vardı, salondaki yargılanan insanlarda da vardı.

Sanıklar için olduğu kadar, avukatlar için de tarihî bir gündü. 220'sine idam istenen 587 sanıklı bir davada savunma avukatı olarak cübbe giyeceklerdi. Saflarını belli etmek, biz de buradayız demek için gelmişlerdi.

Gazetelerde savunma avukatları için ayrılan yerin yetmediği, avukatların çantalarının üzerine, yerlere oturdukları yazmıştı. Ülkücü avukatlar o gün bir duruş sergilemişlerdi. Önemli olan da buydu.

19 Ağustos 1981 Çarşamba günü bu heyecanla başlayan MHP ve ÜLKÜCÜ KURULUŞLAR DAVASI savunmaya kadar; ıstıraplı, gerilimli, yorucu günler, uzun yıllar geçecekti.

MAMAK ASKERİ CEZAEVİNDE YAŞAMAK (MI?)

C-5'e getirilenler, C-5'ten sonra; oradan geçip kafese gelenler kafesten sonra koşuhalde işkencenin biteceğini umar. Oysa Mamak Cezaevi'nde koşuhalde da çok farklı değildi. Yatakta, sporda, eğitimde, yemekte, istirahatte(!), duruşma salonunda, banyoda her an işkence vardı. Çünkü Mamak Askerî Cezaevi'nde "sürekli işkence" metodu uygulanıyordu.

C-5 ve Kafes işkencelerinden daha önce bahsedilmişti. Devamlı olarak işkenceden söz etmek hiç hoş değil ama Ülkücülerin koşu ve hücrelerdeki hayatını anlatmak demek bir anlamda zulmü, işkenceyi anlatmak demek. MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'nın sanıkları yargılanırken bu şartlarda yaşadı. Mesele duruşma salonunda olup bitmedi. Onun için, sanıkların duruşma salonunda ve koşuhalde, hücrelerde, zindanlarda yaşadığı bunaltıcı hayatın resmini ortaya koymak gerekirdi.

MHP yöneticileri de Dil Okulu'nda başka türlü sıkıntılar yaşadı. Yaşları itibariyle sağlık sorunu olanlar, geçim sıkıntısına düşenler, bin bir türlü endişesi olanlar vardı. Buna rağmen onların mahpusluğu nispeten daha rahattı.³⁵⁸ Ama Ülkücü gençler Mamak'ta sadece yaşayanların bilebileceği bir tutukluluk hayatı yaşadı. Bütün ayrıntılarını sadece kendileri anlatacaklardır. Eğer yazarlar veya konuşurlarsa...

***

"Bir gün istirahat zamanı, koşuhalde içerisinde, ranzaların üzerinde oturuyoruz. Yarım saate yakın nöbetçi askerinin isteği üzerine spor yapmıştık, herkes kan ter içerisindeydi. İzin olmadığı için üzerimizdeki elbiseyi, giysiyi çıkaramıyorduk. Spor sonrası ranzaya oturalı beş dakika oldu olmadı, içeriye giren bir sinek havada şöyle beş on saniye uçtu uçmadı, birden baş aşağı koşuhalde ortasına düşmesin mi!... Öyle şaşırıdım ki yanımda oturan arkadaş yüzüme bakarak, ne oldu bir şey mi var diye bendeki hayretin nedenini sordu. Ben de biraz önce içeriye bir sineğin girdiğini ama beş on saniye havada uçtukten sonra yere düştüğünü söyleyip sineğin cesedini gösterdim. Arkadaş yüzüme bakıp gülmeye başladı, öyle gülüyorduk ki kapıdaki asker, arkadaşın güldüğünü gördü ve arkadaşına çağırıp "Niçin gülüyorsun lan, burada gülmenin yasak olduğunu bilmiyor

³⁵⁸ Rahmetli Alparslan Türkeş'in durumu tabii ki diğer partililerden ayrıydı. Lider olarak onun mahpusluğu elbette daha zordu. İleriki bölümlerde anlatılacaktır.

İŞKENCE KONUSUNDAKİ TAVIR

İşkence, darbe dönemlerinin alametifarikası gibiydi. Ne zaman darbe olduysa bu lanet kelime ortalığa düştü. Fakat bu defa elini tez tutup, On İki Eylül darbesinden önce 1978’de Sıkıyönetimin ilaıyla birlikte duyuldu. Ve bazı isimler şöhet buldu. Zeki Kaman, Dürüst Oktay, Sefa Nar... Bunlar ve ekipleri maaşını devletten alan, üniformalı yani “resmî” işkencecilerdi. Devletin resmî polisleriydi. Bir özellikleri daha vardı; “Faşist Devlet” sloganlarıyla eylem yapan Pol-Der üyesiydiler. Nitekim baş işkenceci Zeki Kaman, birkaç yıl sonra TKP üyesi olduğu, devletin gizli belgelerini çalıp Dev-Yol örgütüne verdiği ortaya çıktığı için Emniyet’ten atılacaktı.

12 Eylül darbesi sırasında Ankara Emniyeti’nde görevli bu polisler, 2 yıllık sıkıyönetim döneminde tecrübe(!) kazanmış, işkence yapmakta profesyonel olmuşlardı. Savcı Nurettin Soyer’in tek adlarını vererek talep etmesiyle C-5 savcılık karakolunda görevlendirdiler. Askerî Savcı Nurettin Soyer MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası’nın hazırlığını yaparken bu kötü şöhetli işkencecilerle birlikte çalışacaktı.

Ve o lanetli kelimenin C-5 savcılık karakolundan dışarı taşması için çok vakit gerekmemişti. Etrafa yayılan işkence anlatımları herkeste olduğu gibi Dil Okulu’nda tutuklu olan MHP yöneticilerinde derin infiale yol açmıştı. O duygularla yazdıkları mektup 1 Kasım 1980 tarihinde Alparslan Türkeş imzasıyla Kenan Evren’e gönderildi.

Söz konusu mektup, darbeden sonra işkence yapıldığını açıkça telaffuz eden ve Devlet Başkanına bildirerek resmî kayıtlara geçiren ilk belgelerden biriydi. Bu mektuba hiçbir cevap gelmedi. Yapılan işkenceler konusunda da herhangi bir işlem yapılmadı.

***

Mamak Askerî Cezaevi’nde yatan Ülkücüler, kendilerine yapılan işkence konusunda iki farklı tutum takınmışlardı. Bir yandan ailelerine ve uluslararası heyetlere duyurmamayı, şikâyet etmemeyi seçmiş, bir yandan da savcılığa, mahkemeye duyurmamayı, şikâyet etmeyi tercih etmiş ama oradan da sonuç alamamışlardı.

GALİP ERDEM VE SOSYAL YARDIM FAALİYETİ

Galip Erdem MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'nın, duruşmalara en çok katılan avukatlarından birisiydi. Duruşmalardaki hukuki faaliyeti bir yana o salonda varlığıyla bile etkiliydi. Onun varlığı, sanıklar üzerinde dolaştırdığı muhabbet dolu bakışları sanıkların moralini düzeltiyordu. Şefkati salondaki bütün Ülkücüleri sarıyordu. Hitabet değeri yüksek konuşmaları her birisini derinden etkiliyordu.

O, hâkim ve savcı heyetinin dışında, duruşma salonundaki herkesin Galip Abi'siydi. Şahsen tanısalar da tanımasalar da öyleydi. Yazılarıyla, seminerleriyle, sohbetleriyle hepsinin hocasıydı. Kendine mahsus bir hoca, etkileyici, hayranlık uyandırıcı, sempatik...

Avukattı ama cübbesini ilk ve son defa bu salondaki Ülkücüler için giymişti.

Ama asıl yüceldiği yer duruşma salonu değil, cezaevine düşmüş Ülkücülerin, anne-babalarının, eşlerinin, çocuklarının gönülleriymi.

***

(Osman Çakır): Galip Abi günlerce yemek yemez, biz yemek götürürsek yer, gözlük günlerce silinmez, İbrahim Abi çıkartır gördüğü vakit, hemen gözlüğünü siler. Bunlar, Galip Abi'nin hayatı... 12 Eylül gününe kadar Galip Abi bakıma muhtaç bir insandı fakat 13 Eylül günü Galip Erdem dirildi ve farklı bir Galip Erdem oldu.

Yazılarıyla, sohbetleriyle yetişmelerinde payı olduğunu düşündüğü Ülkücüler ve aileleri için adeta yeniden doğmuştu Galip Erdem. Keskin zekâsıyla, darbecilerin "millî birlik, bütünlük" "devletin bekası" nutuklarının arkasındaki samimiyetsizliği çabuk görmüştü. Darbecilerin Türkiye gerçeğinden ne kadar uzakta olduğunu biliyordu. Onlara mektup yazarak, Türkiye'de son 15 yılda yaşananların yüzeysel "öğrenci olayları" olmadığını, sebepleriyle, yöntemleriyle, hedefleriyle çok daha köklü, "varlık-yokluk" meselesi olduğunu anlatmaya çalıştı. Olumlu ya da olumsuz hiçbir cevap gelmedi.

Ülkücülerin bir kısmının kaçaklık, işkence, savcılık, cezaevi dörtgeninde imtihan olduğu; bir kısmının da çaresizlik ıstırapıyla kavrulduğu o günlerde, Galip Erdem:

"Beşiktaşlılar, inanan insanlardır. İnanan insanlar güçlüdür, güçlü insanlar sabırlıdır. Fırtına dincek, bulutlar dağılacak, hava açacak, güneş yeniden do-

“ŞEREF ABİ” VE BÜRO MİLLETİ

MHP'nin üst yöneticileri dışındaki sanıkların çoğu Şerafettin Yılmaz'ı duruşmalarda tanıdı. Başlangıçta onlar için sadece avukatlardan birisiyken; duruşmalar ilerledikçe yetkinliği, dirayeti, duruşmalardaki etkisi dolayısıyla saygınlığı gittikçe artan bir müdafî oldu. Onlar Şerafettin Yılmaz'ın avukat cephesini tanıdı.

Aynı Şerafettin Yılmaz, MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'na hasrettiği bürosundakiler içinse “Şeref Abi”ydi. Vakur, müşfik, samimi bir abi.

“Büro milleti” Galip Abi'nin koyduğu bir isimdi. Büro'nun kapısından girip kafasını bile çevirmeden dümdüz yürürken, “merhaba Büro milleti” der yoluna devam ederdi. Oradaki gönüllü gençler böyle Büro milleti olmuşlardı.

Büro milletinin birinci halkası Üniversiteliler Kültür Derneği'nden, Türk Ocağı Gençlik Kolu'ndan birbiriyle tanışan, dost olan bir gruptu.

Orhan Aslan, Meriç Coşkun, Ruhi Özbilgiç, Ahmet Doğan, Osman Çakır, Sadık Tokuçoğlu Türk Ocakları'nın Gençlik Kolları'nda da beraber olan bir arkadaş grubuydu. İhtilalden sonra boş vakitlerinde Büro'ya gelip Orhan Arslan'ın verdiği işleri yapmaya başladılar. Sülün Karahan ve Çiğdem Coşkun stajyer avukat olarak sürekli Büro'daydılar. Birinci gönüllü gurubu bu isimlerden oluşuyordu. Bu gönüllüler ancak mesailerinin dışındaki zamanı Büro'ya ayırabildikleri için mahkemelerin başlamasından bir süre sonra işlere yetişemedi. Zamanının tamamını buraya ayıracak insanlara ihtiyaç oldu.

1981 yılı Haziran'ında Dil-Tarihli İsmail Vayvaylı, daha sonraki aylarda ve yıllarda Büro milletinin ikinci halkası Büro'ya geldi. Çoğunluğu Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde, bir kısmı da başka okullarda okuyan öğrencilerdi.

Değişik yerlerden gelseler de birbirleriyle büyümüş gibiydiler. Ülkücü adayydılar;⁴³² işleri kendilerince vatan kurtarmaktı. Ama 12 Eylül olup, kurtarmaya çalıştıkları vatanın, nedense şimdiye kadar hiç sesini çıkarmayan başka kurtarıcıları olduğunu gördüler. Hat-

⁴³² Aslında kendilerini Ülkücü zannediyorlardı, Galip Erdem'in tasnifini okuyunca Ülkücü adaylığına tenzili rütbe oldular. Tenzili rütbe olmayı ve bu tasnifi de sevdiler.

BÜRO'NUN GİDERLERİ

Av. Şerafettin Yılmaz'ın bürosu, MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'nın merkezî bürosu olmasına rağmen, o günün teşkilatından maddi destek görmedi. En baştan son güne kadar maddi zorluklar içinde, tamamen kişisel bir çabayla yedi yıl hizmet verdi.

Şerafettin Yılmaz bu davaya maddi bir beklentiyle girmedi. Hiçbir sanıktan, sanık yakınından avukatlık ücreti veya başka bir ad altında bir kuruluş almadı. Üstüne üstlük yedi yıl boyunca Büro'nun giderlerini, kendi varlığıyla, birkaç yakın arkadaşının ve birkaç hayırseverin Şerafettin Yılmaz'ın şahsına verdiği parayla karşılamaya çalıştı. Yapılan yardımlar, giderleri karşılayacak meblağlara ulaşmadığı için sürekli olarak para sıkıntısı çekildi.

(Ruhi Özbilgiç): Çok açık bir sıkıntı hâli bütün dava müddetince vardı. Bu işle uğraşmak da Nuri Abi'nin yardımıyla⁴³⁸ gene Şeref Abi'nin üzerinde olan bir şeydi. Yani Büro hiçbir zaman “tamam şuraya bu harcamayı yapalım, buraya bunu yapalım veyahut şuradan şu isteniyor dendiğinde hiçbir zaman rahatlık içinde çalışır bir hâle asla zaman gelmedi. Yani birileri gelip “Ya Şerafettin Yılmaz, sen bu işleri götürüyorsun madem, bari maddi sıkıntı olmasın. Al şu bir kenarda dursun, lazım oldukça kullan da demedi.”

Oysa bu Büro başka hiçbir işle ilgilenmeden sadece MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'na bakıyordu.

***

(Av. Aslan Erdoğan): MHP Davası iddianamesi düzenlenip mahkemeye sevk edilince bizim ofisimiz o davanın lokomotifini görevini üstlendi. İşte tutuklu sanıkların yakınları, tutuksuz sanıkların yakınları bizim ofisten devamlı bilgi almak için gidip gelmeye başlayınca öyle bir an geldi ki, bizim ofisimiz dört oda bir salon 165 metre kare, oturacak sandalye bulamıyorduk. Günlük insan sirkülasyonu 100'den aşağı hiç düşmüyordu ... Ancak o ofise gelip giden o kalabalığın o sirkülasyonun çayıydı, kahvesiydi, bazen yemekleriydi, simidiydi olağanüstü harcamalar yapılıyordu. Bazen öyle anlar geliyordu ki onlar alınmıyordu, benim ayırdığım Büro kirasından buraya aktarma yapıyorduk. Zaman zaman ofisimizin kirasını bile ödeyemediğimiz aylar oluyordu.

⁴³⁸ Nuri Gürgür, Şerafettin Yılmaz'ın dostlarından birisidir. Dava sürecinde Şerafettin Yılmaz'a maddi-manevi her türlü desteği vermiştir.

BÜRO'YA KATKI VERENLER

Büro'ya maddi-manevi katkı veren insanların bir kısmının isimleri daha önceki bölümlerde başka vesilelerle geçti. Ama yine de o zor günlerde yaptıkları değerli katkıları ayrı bir bölümde yeniden anmayı, tarihe kaydetmeyi borç addettik.

Gerçi katkı veren insanların birçoğu inançları ve kültürleri gereği isimlerinin bilinmesini istemezlerdi. Ama aradan kırk yıl geçti. Bu insanların bazıları zaten rahmetli oldu. Artık onların hayırlarına hanel gelecek bir durum kalmadı. Hayatta olanların ise yaptıkları hayırların bunca yıl sonra aşikâr edilmesini mazur göreceklerini umuyoruz.

Birçoğunun ismi, yardım edenle yardımı toplayıp dağıtan arasında mahfuz kaldığı için meçhul hale geldi. Aradan kırk yıl geçtikten sonra bilinenlerin bari isimlerinin yazılması tarih için gerekliydi. Türk milleti ve milliyetçileri bu isimleri bilmeli ve hayırla anmalı. Bunu tarihe ve milletimize bir borç olarak bildiğimiz için ayrı bir bölüm başlığı açmayı gerekli olduğunu düşündük.

Burada ismi geçecek insanların birçoğu sadece Büro'ya yardım etmekle de kalmamıştı. Galip Erdem'in sanıklar ve aileleri için yürüttüğü yardımların kaynağı da aynı isimlerdi.

MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'nın merkezi Bürosuna katkı verenlerin başında Nuri Gürgür'ü anmak gerekir. İlk günden son güne kadar maddi-manevi bütün imkânlarıyla Büro'nun yanında olmuştu.

(Orhan Arslan): Nuri Gürgür, eksik olmasın, yani çoğu kimse bunu bilmez ama MHP Davası ve Alparslan Türkeş ve arkadaşlarının davasında, işi, problemleri çözen, götüren, eden, yüksek çözüm kabiliyetiyle Nuri Abi'dir, onu burada zikretmek lazım.

MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası süresince hem Büro'ya hem de cezaevindeki Ülkücülere, onların dışarıdaki yardıma muhtaç yakınlarına en büyük ve en sürekli maddi katkıyı Sabri Ülker yaptı.

"Kendi camiamızdan bazılarının yardım taleplerimizi cevapsız bırakmaları, böylesine tarihî ve hayati bir davaya ilgisiz kalmaları, en ufak bir külfet bile almaya yanaşmamalarına karşı; MHP ile bu zamana kadar siyasi bir alakası olmayan bir insanın beni çok etkilemiş olan, her zaman rahmetle andığım Sabri

SAVUNMANIN YAZILDIĞI GÜNLER

12 Eylül 1980 darbesinden hemen sonra göz altılarla başlayan dava süreci, 1986 yılının nihayetinde son savunma aşamasına gelmişti. Sanıklar ve aileleri için bu süre gerçek anlamda bir çile dönemi idi. Cezaevindekilerin çilesi bir türlü, ailelerinin çilesi bir başka türlüydü.

Fakat yedi yıl süren davayı avukatı olarak takip etmek de bir o kadar zordu. 637 celse devam eden duruşmaları, bu kadar uzun sürede, davanın bütününe gözden kaçırmadan sürdürmek hiç de kolay değildi. 587 sanıklı davanın hem kişisel yönleri vardı hem de bütününe dair suçlamalar vardı.

Davaya bir bütün olarak hâkim olan, takip eden tek Büro Av. Şerafettin Yılmaz'ın bürosuydu. Şerafettin Yılmaz, İsmail Vayvaylı, Şerafettin Özdil'in yıllar süren çalışmasıyla dava dosyası oluşturulmuştu. 400 klasörlük yüzbinlerce belgeden oluşan dava dosyasının tamamı ve ilgili belge, kitap vb. belgelerden oluşan arşiv, sadece onun bürosunda bir araya getirilmişti.

Şerafettin Yılmaz, yedi yıl boyunca istisnalar dışında duruşmaların tamamını takip etmişti. Katılamadığı istisnai durumlarda Galip Erdem ve/veya Şerafettin Özdil mutlaka hazır bulunmuştu. Davanın bütününe olan hâkimiyeti dolayısıyla iddia makamı ve mahkeme heyeti karşısında etkili savunmaları olan bir avukattı.

MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası'nın Müşterek Savunması'nı da Av. Galip Erdem ve Av. İsmail Hakkı Yılmaz'ın birer bölüm katkılarıyla Av. Şerafettin Yılmaz yazdı. Davanın bütününe kapsayan savunan başka bir savunma yapılmadı ve yazılmadı.

***

1981 yılı sonlarından itibaren tahliyeler başlamış, 1986'ya gelindiğinde sanıkların birçoğu tahliye olmuştu. Tahliye olan sanıkların çoğunun davayla ilişkileri zayıflamış, hatta kopmuştu. Yıllarca süren maddi ve manevi sıkıntılarının etkisiyle geçim derdine düşmüşlerdi. Ailelerinin içine düştüğü mağduriyetleri gidermekle meşguldüler. Hayatlarını yeniden tanzim etmeye çalışıyorlardı.

9 Nisan 1985 tarihinde Alparslan Türkeş'in tahliyesinden sonra davaya basın da ilgisi azalmış ve genel kamuoyunun gündeminde de büyük oranda düşmüştü.

SON BÖLÜM⁵⁰¹

Aziz Milletimiz,

Başından sonuna kadar nasıl bir soruşturma ve nasıl bir yargılamadan geçtiğimizi, şimdiki ve gelecek nesillere anlatmak zorundayız. Çünkü yargılananlar, kabul edilse de edilmese de harekâtın siyasi hedeflerinden biri haline getirilen insanlardır.

Adalet üzere yargılamanın neticesinde kazançlı olan sanıklar gibi gözükmüşse de asıl kazançlı olan veya olması gereken, adına yargılama yapılan milletimizdir. Bir de 12 Eylül Harekâtının sorumlularıdır. Yargılama adalet üzere yapılmışsa; devletin, milletin ve mülkün temeli sağlam demektir. Ve adaletin terazisinde sadece sanıklar değil, bir bakıma bütün taraflar ve millî bünye de tartılmaktadır.

Şeklen mağlup olan bizlerin bir tek hakkı kalmıştır: Yargılamanın nasıl ve kimler tarafından yapıldığı ve bunun karşısında bizlerin ne yaptığı?.. İşte son bölüm bunu anlatıyor.

Davamız, aynı dönemde, aynı zaman, aynı kanunlar ve aynı şartlara tâbi olmasına rağmen sadece bize mahsus uygulamalara sahne olmuştur. Bu cümleden olarak ve en başından alarak anlatıyoruz:

Hazırlık tahkikatı bittikten sonra davamızın 2 Numaralı Askerî Mahkeme'ye açılması bekleniyordu. Sürpriz bir gelişmeyle 1 Numaralı Mahkeme'ye açıldığını gördük. O vakitler 1 Numaralı Mahkeme'nin Kıdemli Hâkimi, davamızın Duruşma Hâkimi Vural Özenirler'di. İçinde Ali Fahir Kayacan'ın da bulunduğu bir heyetle davamıza bakmaya kendilerini vazifeli kıldılar. Böylece davamız gönüllü olarak Vural Özenirler tarafından üstlenilmiş oldu. Davamızda bu ikinci sürpriz gelişmeydi... Duruma muttali olur olmaz 25.5.1981 tarihinde tarafımızdan Millî Güvenlik Konseyi'ne bir dilekçe gönderilmiştir. Dilekçede sayın Vural Özenirler ve Ali Fahir Kayacan'ın durumları anlatıldıktan sonra;

“İsimleri gazetelerde belirtilen heyetin duruşmalara çıkmamaları, Cumhuriyet döneminin en önemli davasına gölge düşmesini önleyecek bir davranış olacağından, bir noktada Türk ordusunu temsil eden mahkeme heyetinin de şaibe altında kalmaması için

⁵⁰¹ Şerafettin Yılmaz tarafından kaleme alınan bu bölüm, mahkemedeki tarihi savunmadan birebir alınmıştır.

Büro'nun arşiv odası (Soldan sağa) İsmail Vayvaylı, Av. Şerafettin Özdil

BÜRO (Soldan sağa – ön sıra) Arslan Küçükyıldız, Raşit Demirtaş, İsmail Ünlü, İsmail Vayvaylı, Şerafettin Özdil, Behçet Kemal Gürsoy, Cuma Biner, Ruhi Özbilgiç, (Arka sıra) Rasim Uzun, Mehmet Güner, İbrahim Aker, İdris Şimşek, Mahmut Sabah

BÜRO (Soldan sağa) (Oturandar) Meriç Coşkun, Çiğdem Coşkun, Sülün Karahan Gürsoy, Şerafettin Yılmaz, Şahabettin Homriş, Sadık Tokuçoğlu, Galip Erdem, Ruhi Özbilgiç, Orhan Aslan, Raşit Demirtaş, (Ayaktakiler) Behçet Kemal Gürsoy, (...), Rasim Uzun, İsmail Ünlü, İsmail Vayvaylı, Şerafettin Özdil, İbrahim Aker, Osman Çakır, Arslan Küçük yıldız, Cuma Biner, Ahmet Doğan, İdris Şimşek, (En arkada) Mahmut Sabah

BÜRO (Soldan sağa) (Oturandar) Ali Gölcük, Adnan Eroğlu, Cuma Biner, İsmail Vayvaylı, Sait Halıcıoğlu (Ayaktakiler – ön sıra) İdris Şimşek, İbrahim Aker, Nuh Sezer, İsmail Ünlü, Şerafettin Yılmaz, Şerafettin Özdil, Adem Sezer, (arka sıra) Rahmi Doğanay, Vahit Türk, Kadir Tigen, Arslan Küçük yıldız, Raşit Demirtaş, Ali Osman Mola

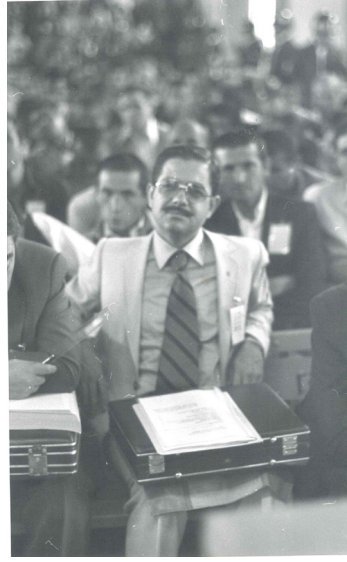
BÜRO (Soldan sağa) Av. Aslan Erdoğan, Av. Şerafettin Yılmaz, Av. Özber Duvarcı

BÜRO (Soldan sağa) Nedim Ünal, Galip Erdem, Nevzat Kösoğlu, Cengiz Gökçek

Turan Koçal savunma yaparken

Duruşma Salonunda Taha Akyol

Sadi Somuncuoğlu ifade verirken

Alparslan TőrkeŐ Mevki Hastanesinde

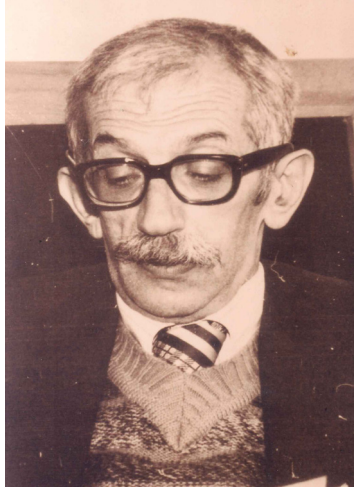
Duruşma salonunda Muhsin Yazıcıoğlu

Yaşar Yıldırım savunmasını yaparken

Duruşma salonunda Ülkücü sanıklar

Galip Erdem (1930 – 1997)

Şerafettin Özdil
(1960 – 2021)

İsmail Vayvaylı
(1962 – 2021)

DİZİN

A

- Abdi İpekçi 244, 245, 246, 249, 267,
365, 469
- Abdullah Alay 550, 578, 846, 847
- Abdullah Arpacı 649
- Abdullah Çatlı 656
- Abdullah Çürük 551, 579, 849
- Abdullah Kılıç 56, 132, 135, 137,
143, 144, 158, 162, 190, 217,
550, 578, 601, 670, 680, 697,
698, 702, 708, 715, 724, 768,
781, 823, 846, 847
- Abdullah Öcalan 634
- Abdullah Pehlivan 246, 552, 580,
547
- Abdullah Şalçı 122
- Abdullah Tomba 192, 783, 784,
- Abdullah Uğur 200, 216, 551, 578,
846, 849
- Abdurrahman Öncel 327, 328, 360,
- Abdülbaki Özsimiçi 289,
- Abdülkadir Meşer 550, 579, 847
- Abdülkadir Taşkın 550, 579, 847
- Abdülkadir Yanık 550, 662, 847
- Abdüssamet Karakuş 110, 699, 706,
727, 732
- Abidin Akyürek 551, 579, 848
- Acar Okan 174, 175, 176, 181, 594,
774, 781, 814
- Adem Bülbül 737
- Adem Eroğlu 108, 270, 271, 396
- Adem Kader 552, 580, 847
- Adem Kayabaşı 553, 581, 848
- Adem Sezer 20, 612, 766
- Adli Tosun 815
- Adnan Akyüz 119
- Adnan Dingil 815
- Adnan Eroğlu 612, 766, 767, 846
- Adnan Göktürk 362,
- Adnan Madak 732
- Adnan Menderes 167, 188, 478,
798, 843,
- Adnan Tamer 552, 580, 849
- Adolf Hitler 230, 263, 436, 438,
440, 442, 443, 444, 510, 511
- Agah Oktay Güner 102, 167, 217,
220, 429, 473, 474, 477, 552,
577, 725, 805, 847
- Ahmet Alıcılar 550, 578, 847
- Ahmet Altınok 551, 580, 849
- Ahmet Aslan 551, 849
- Ahmet Bilgin 550, 737, 847
- Ahmet Çevik 411, 418
- Ahmet Doğan 20, 179, 184, 199,
594, 598, 611, 707, 752, 755,
759, 776, 846
- Ahmet Doğan Ataman 552, 580,
847
- Ahmet Emekli 338, 351, 579, 849
- Ahmet Er 429, 552, 577, 650, 847
- Ahmet Ercüment Gedikli 129, 141,
713
- Ahmet Erkan Birben 551, 580, 849

- Ahmet Ertuğrul 364,
 Ahmet Gündoğdu 733,
 Ahmet Güzel 849
 Ahmet Hamdi Ayan 60, 84, 85, 121,
 552, 577, 717, 747, 847
 Ahmet Işıkcan 551, 579, 848
 Ahmet İyioldu 175
 Ahmet Karaca 92
 Ahmet Kelek 145
 Ahmet Kılavuz 19, 20, 617, 766,
 846
 Ahmet Lütfü Köşker 847
 Ahmet Malkan 16
 Ahmet Okuyucu 411, 418,
 Ahmet Sarı 550, 579, 848
 Ahmet Turan Kömek 552, 580, 547
 Ahmet Turgut 551, 580, 849
 Ahmet Ulubaş 655,
 Ahmet Yalav 551, 580, 849
 Ahmet Yıldız 78, 418
 Aksel Koramaz 552, 580,
 Alaattin Ceceli 747, 779
 Alaattin Tamaz 848
 Alain Beaumler 9,
 Ali Akan 358, 862,
 Ali Arıcan 422,
 Ali Arımk 362,
 Ali Asker Torun 551, 579, 849
 Ali Ayas 852
 Ali Aydoğan 550, 579, 847
 Ali Baransel 810
 Ali Batman 121, 518, 717, 773, 846
 Ali Baysal 552, 580, 849
 Ali Bülent Orkan 700, 702
 Ali Cangöz 358, 363
 Ali Doğan 732
 Ali Fahir Kayacan 139, 211, 212,
 374, 553, 567, 573, 631, 644,
 645, 674, 675, 683, 689, 795,
 834, 835, 837, 839
 Ali Fikret Atun 334,
 Ali Fuat Eyüboğlu 83, 578,
 Ali Gölcük 98, 178, 183, 185, 201,
 593, 594, 598, 599, 602,
 603,617, 622, 725, 750, 753,
 754, 761, 762, 763, 764, 766,
 772, 823, 824
 Ali Gözübenli 550, 580, 847
 Ali Güleli 144
 Ali Gülseren 553, 581, 848
 Ali Güngör 120, 121, 434, 594, 717,
 773
 Ali Gürbüz 552, 577, 847
 Ali Gürsu 550, 580, 849
 Ali Işıklar 815
 Ali İbiş 143
 Ali Kazan 553, 581, 848
 Ali Keskin 649
 Ali Kırca 801
 Ali Naili Erdem 65
 Ali Osman Mola 20, 612, 766, 767
 Ali Rıza Ayık 416, 417
 Ali Rıza Septioğlu 65
 Ali Uzunırmak 108, 620, 846
 Ali Üstünbaş 183
 Ali Yılmazbilen 649, 718
 Ali Yurtaslan 231, 269, 272, 273,
 278, 280, 281, 289, 665, 687,
 758
 Alparslan Türkeş 8, 10, 19, 29, 32,
 38, 48, 55, 57, 59, 60, 64, 65,
 68, 70, 72, 77, 79, 81, 83, 86,
 87, 103, 108, 110, 118, 125,
 157, 161, 164, 167, 172, 175,
 181, 184, 191, 194, 198, 203,
 208, 220, 221,222, 224, 225,
 226, 227, 228, 230, 231,232,
 233, 234, 239, 243, 246, 248,
 249, 250, 251,252,254, 256,
 257, 258, 259, 266, 267, 284,

- 285, 290, 294, 295, 298, 299,
300, 306, 323, 332, 343, 348,
350, 351, 252, 362, 375, 382,
394, 395, 396, 405, 421, 428,
429, 431, 432, 434, 436, 437,
439, 440, 441, 443, 445, 446,
447, 448, 449, 450, 451, 452,
453, 454, 455, 456, 457, 458,
459, 460, 469, 474, 484, 493,
494, 502, 503, 504, 510, 514,
515, 517, 518, 524, 525, 527,
531, 532, 534, 535, 536, 543,
549, 550, 558, 565, 567, 568,
577, 581, 582, 583, 587, 588,
589, 596, 597, 599, 600, 603,
604, 605, 610, 620, 627, 628,
625, 635, 636, 637, 639, 640,
641, 642, 643, 644, 645, 646,
651, 652, 669, 674, 676, 677,
681, 682, 690, 691, 692, 693,
695, 721, 730, 739, 758, 761,
762, 772, 773, 774, 775, 778,
780, 782, 783, 784, 785, 786,
787, 788, 789, 790, 791, 792,
793, 794, 795, 796, 797, 798,
799, 800, 801, 802, 803, 804,
805, 806, 807, 808, 809, 810,
811, 812, 813, 814, 816, 818,
831, 832, 837, 838, 843, 847,
860
- Alpaslan Aksu 551, 580, 549
Alpaslan Bayır 550, 580, 849
Alper Yaz 243, 335,
A.Murat Pınar 849
Andre Gide 762
Arif Keloğlu 500
Arif Şenses 552, 580, 848
- Arslan Atlı (AslanAtlı) 137, 151,
161, 188,198, 200, 210, 211,
215, 624,678, 679, 688, 698,
708, 716,
Arslan Küçük yıldız 19, 20, 122,
123, 134, 766, 846
Asım Akbulut 418
Aslan Akbaş 581, 848
Aslan Erdoğan 20, 126, 174, 179,
593, 594, 595, 686, 770, 821,
846, 851,
Atasever Kızılarslan 796
Atatürk 30, 50, 63, 135, 136, 137,
141, 150, 152, 158, 160, 224,
393, 434, 437, 438, 444, 445,
448, 449, 450, 452, 453, 454,
460, 461, 462, 464, 465, 467,
474, 479, 509, 512, 513, 516,
526, 527, 529, 632, 640, 671,
724, 725, 797, 844
Atıf Özmen 336
Atilla Alpar 552, 580, 849
Atilla Engür 579, 847,
Atilla Kabakçı 551 579, 732, 849
Avni Çarsancaklı 91, 164, 165, 429,
481, 552, 575, 577, 646, 847
Aydemir Karabatak 92, 126, 593,
662, 821, 851,
Aydın Ergüden 109, 550, 578, 732,
847
Aydın Eryılmaz 732
Aydın Esi 622, 732
Aydın Gümüş 733
Ayhan Ünal 107, 109, 369, 550, 578,
847
Ayvaz Gökdemir 174, 176
Aziz Demirel 551, 580, 848
Azmi Özcan 816

B

Baha Sertkaya 380
 Bahattin Ergezer 72, 774
 Basri Coşkun 551, 579, 850
 Bayram Kekeç 550, 579, 848
 Bedrettin Cömert 103
 Bedrettin Demirel 53, 292,
 Behçet Kemal Gürsoy 180, 551,
 580, 611, 623, 627, 757, 766,
 820, 846
 Behice Boran 173
 Bekir Alakara 552, 580, 849
 Bekir Bağ 117, 132, 144, 147, 148,
 416, 417, 560, 561, 697 713
 Bekir Biberli 637,
 Bekir Coşkun 98
 Bekir İlkbahar 552, 580, 848
 Bekir Karabacak 551, 578, 849
 Bekir Şen 552, 580, 849
 Benito Mussolini 442, 510, 511
 Berker İnanoğlu 622, 781
 Bernard Rogers 81
 Bilge (Erdem) 757
 Bilge Kağan 96, 521
 Burhan Emuştekin 579, 848
 Burhan Kavuncu 551, 579, 849,
 Burhan Yalçınkaya 409
 Bülend Ulusu 82, 725, 862
 Bülent Ecevit 64, 293, 362, 504,
 782, 790, 791
 Bülent Uluer 40

C

Cahit Karakaş 790
 Can Evcan 250, 252
 Caner Erdinç 550, 579, 848
 Caudillo 436, 440
 Cavit Böke 373, 374, 551, 578, 848
 Celal Adan 179, 622, 732

Celal Bayar 167, 190, 792,
 Celal Bucak 78
 Celal Er 176
 Celalettin Akyüz 422,
 Cemal Alp 612, 766
 Cemal Anadol 437
 Cemal Cömert 359, 362,
 Cemal Çelen 551, 579, 850
 Cemal Erkoç 725,
 Cemal Gürsel 786,
 Cemal Öztürk 550, 579, 732, 848,
 Cemil Aydılek 409
 Cemil Tarakçıoğlu 552, 580, 848
 Cengaver Demirel 550, 579, 847
 Cengiz Kaya 373, 551, 579, 848
 Cengiz Yavuz 550, 579, 707, 848
 Cevat Yurdakul 103, 108, 396, 577,
 578, 583
 Cevdet Menteş 196
 Christopher Nehring 46
 Coşkun Akyıldız 552, 580, 847
 Cuma Biner 20

Ç

Çağrı (Durak) 107,
 Çapar Kanat 222, 550, 578, 848
 Çiğdem Coşkun 179, 594, 611, 759

D

Davut Işık 551, 579, 732, 848
 Davut Seyhan 552, 581, 848
 Deniz Gezmiş 36, 37
 Derviş Şahmer 126, 851
 Doğan Avcıoğlu (Avcıoğlu) 31, 35,
 69
 Doğan Küçükbilgili 412,
 Doğan Öz 103, 674
 Doğu Perinçek 103, 231, 240, 242,
 714, 784

Döndü Nine 742
 Dursun Önkuzu 39
 Duverger (Maurice) 502
 Dürüst Oktay 77, 236, 327, 335,
 336, 359, 360, 363, 364, 365,
 619, 687, 701, 715, 730, 732,
 740, 741

E

Efraim Elrom 38
 Ekrem Yıldırım 552, 580, 849
 Emile Zola 842
 Emin Çölaşan 64, 70, 153, 191
 Emin Pazarıcı 73, 133, 139, 142,
 148, 218, 653, 657, 693, 727,
 800, 801, 810, 846
 Emine Teyze (Dok) 707
 Emir Kuşdemir 550, 579, 848
 Emrullah Parlatan 551, 579, 848
 Engels (Friedrich) 31, 477
 Enis Tunga 431,
 Enver Göktürk 359, 431
 Eray Acargil 551, 579, 732, 848
 Erbil Tuşalp 295
 Ercüment Yıldırım 551, 579, 849
 Erdal Çelik 551, 580, 549
 Erdal Eren 143, 703
 Erdem Koçak 341
 Erdem Soğukpınar 551, 580, 848
 Erdem Şenocak 49, 139, 141, 209,
 210, 550, 578, 625, 657, 666,
 668, 717, 718, 723, 724, 752,
 846, 847
 Erdoğan Güvercin 418, 551, 579,
 848
 Erdoğan Yağcı 551, 579, 848
 Ergin Örgügören 261, 264, 429,
 551, 581, 714, 849,
 Erhan İşler 101, 127, 128, 136, 150,
 550, 579, 707, 713, 848

Erkan Başeren 109, 336, 366, 404,
 431, 652, 663, 691
 Erol Dok 155, 161, 184, 200, 205,
 208, 209, 210, 216, 550, 578,
 603, 621, 625, 647, 655, 657,
 665, 677, 678, 680, 683, 689,
 707, 732, 748, 751, 752, 768,
 798, 828, 846, 847
 Erol Güntutmaz 550, 579, 848
 Erşan Bahçekapılı 364
 Ertan Kadı 552, 580, 848
 Ertuğrul Alparslan 739, 847
 Ertuğrul Günay 76, 230
 Ertuğrul Tıraş 551, 849
 Eşref Dirlik 176
 Ethem Kısıks 351, 352

F

Fahrettin Demirağ 160, 385, 404,
 431
 Fahri Görgülü 287
 Fahri Korutürk 10, 568, 838
 Faik Aslan 551, 579, 848
 Faik İçmeli 551, 578, 584, 849, 861
 Faruk Başar 848
 Faruk Bildirici 256, 257, 260, 656,
 Faruk Demirtola 217, 552, 578, 847
 Faruk Gürler 37
 Faruk Keskinçilik 119, 120, 121,
 122, 187, 614, 678, 679, 681,
 682, 693, 846, 851
 Faruk Yerli 551, 848
 Fatih Çetin 503
 Fatih Soysal 336
 Fatin Rüştü Zorlu 188
 Fazıl Kaygusuz 551, 579, 849
 Fehim Adak 192, 783
 Ferruh Sezgin 62, 862
 Fevzi Tuz 551, 579, 849
 Feyyaz Yüce 369, 550, 580, 847

Feyzullah Karataş 649
 Fikret Kral 355
 Fikri Erdöş 775
 François Veil 9, 196
 Franko 224, 436, 439, 440, 442, 510,
 511
 Franz Josef Strauss 250

G

Galip Erdem, 7, 8, 19, 20, 21, 95, 96,
 97, 98, 125, 156, 170, 174,
 175, 176, 181, 183, 185, 189,
 595, 596, 597, 600, 604, 605,
 606, 607, 608, 611, 614, 616,
 617, 619, 621, 622, 625, 626,
 627, 654, 655, 657, 663, 665,
 679, 680, 682, 683, 688, 689,
 690, 707, 709, 710, 711, 716,
 717, 718, 725, 732, 741, 743,
 744, 745, 746, 747, 748, 749,
 750, 751, 752, 753, 754, 755,
 756, 757, 758, 759, 761, 764,
 765, 766, 768, 769, 772, 774,
 775, 777, 778, 779, 811, 812,
 813, 814, 815, 816, 823, 825,
 827, 828, 830, 832
 Galip Tamur 176, 779
 Gökçen (Ekici) 706
 Gültekin Garip 551, 579, 848
 Gültekin Gazioglu 78, 79
 Günay Mit 621
 Gün Sazak 51, 56, 57, 103, 108, 229,
 296, 394, 456, 495, 532, 586,
 670, 790
 Gün Soysal 430
 Gün Zileli 231, 232, 236, 237, 240,
 241, 785, 791
 Gürol Delice 551, 579, 850
 Güven Sayım 550, 579, 848

H

Habib Güleç 849
 Habibullah Altıntaş 733
 Hacı Acar 553, 581, 848
 Hacı Bayrak 738
 Hacı Mehmet Ceylan 581, 848
 Hacı Musa Yağlı 553, 581, 849
 Hakkı Duran 137, 162, 550, 578,
 697, 849
 Hakkı Şafak Ses 551, 578, 584, 585,
 849
 Hakkı Yakışık 550, 580, 848
 Hakverdi Satılmış 54, 550, 579, 847
 Hale (Şıvgın) 60
 Halil Durmaz 732
 Halil Gündoğan 228
 Halil Kaya 409
 Halil Küleççi 551, 579, 732, 848
 Halil Şıvgın 60, 64, 69, 593, 690,
 821, 846
 Halim Şahin 183
 Halit Gündoğdu 552, 580, 849
 Haluk Demir 551, 579, 848
 Haluk Sağkaya 313, 482, 483, 552,
 580, 847
 Hamdullah Suphi Tanrıöver 452,
 Hamdullah Şahin 414
 Hamdi Eroğlu 623
 Hamit Fendoğlu 44
 Hamit Homriş 802, 803, 809,
 Harun Özgül 551, 578, 848
 Harun Yüksel 551, 579, 848
 Hasan Akgül 126, 851,
 Hasan Aleçakır 551, 580, 849
 Hasan Alemlioğlu 132, 144, 553,
 581, 641, 697, 848
 Hasan Ali Arıkan 846
 Hasan Ali Çakır 667

- Hasan Çağlayan 154, 159, 162, 198,
201, 210, 215, 426, 427, 534,
550, 578, 622, 625, 629, 630,
656, 665, 666, 710, 719, 732,
751, 846, 847
- Hasan Çiçek 551, 579, 732, 848
- Hasan Değer 230, 535, 537,
- Hasan Ekmekçi 649
- Hasan Ersanlı 551, 580, 849
- Hasan Eryılmaz 321,
- Hasan Fehmi Güneş 44, 234, 243,
245, 246, 258, 260, 268, 269,
272, 273, 276, 277, 282, 295,
297, 459, 665, 669, 687
- Hasan Hüseyin Güner 580, 848
- Hasan Hüseyin Işık 550, 580, 849
- Hasan Hüseyin Türer 313, 552, 580,
847
- Hasan Hüseyin Yağmur 552, 580,
848
- Hasan Karakaya 424
- Hasan Kılıç 552, 580, 849
- Hasan Mesçioğlu 400, 402, 861
- Hasan Polatkan 188
- Hasan Sabri Erdem 108, 115, 395,
397, 550, 560, 578, 669, 723,
752, 847
- Hasan Sağır 551, 579, 849,
- Haydar Kılıç 553, 581, 849
- Hasan Kıvrak 499,
- Hasan Kozan 318, 319, 323, 331,
334
- Hasan Paksoy 276, 280,
- Hasan Taş 816
- Haydar Saltık 61, 81, 291, 294, 347,
587,
- Hayrettin Efeoğlu 553, 580, 848
- H. İbrahim Türkaslan 849
- Hicabi Koçyiğit 246, 267, 268, 271,
272, 275, 276, 277, 278, 279,
280, 281, 282, 283, 284, 295,
365, 429, 552, 580, 664, 665,
714, 715, 850
- Hikmet Tekin 193
- Himmat Kayhan 149, 159, 162, 170,
175, 200, 208, 209, 216, 550,
578, 602, 613, 624, 625, 633,
638, 655, 656, 676, 684, 724,
745, 748, 755, 756, 822, 826,
846, 847
- Hiram Abas 241,
- Hulusi Eryıldız 552, 580, 849,
- Hülagü Balcılar 623, 637, 852
- Hüsamettin Cindoruk 189, 190,
191
- Hüsamettin İçöz 732
- Hüsamettin Özgenç 551, 580, 848
- Hüseyin Aslan 553, 581, 848
- Hüseyin Cevahir 38
- Hüseyin Çınar 551, 580, 849
- Hüseyin Çoban 388,
- Hüseyin Daim Kaftan 551, 580, 850
- Hüseyin Dirlik 552, 581, 849
- Hüseyin Düzgün 98, 851
- Hüseyin Erdal 411, 418
- Hüseyin Göl 551, 580, 849
- Hüseyin Güvercin 649
- Hüseyin İnan 35
- Hüseyin İnanır 852,
- Hüseyin Kurumahmutoğlu 699,
859
- Hüseyin Naili Kubalı 468
- Hüseyin Nihal Atsız 29
- Hüseyin Özmen 222
- Hüseyin Şiran 550, 579, 849
- Hüsnü (Dağmer) 27
- Hüsnü Kaya 552, 580, 547
- Hüsnü Mübarek 802
- Hüsnü Poyraz 626, 747, 781, 846
- Hüsnü Tepe 533
- Hız. Ömer 438

I

Işık Kansu 656

İ

İbrahim Aker 20, 611, 617, 751,
766, 767, 846

İbrahim Çakır 552, 580, 89

İbrahim Çiftçi 9, 10, 265, 298, 593,
838

İbrahim Durmuş 411

İbrahim Erdoğan 412

İbrahim Ertekin 410

İbrahim Gencer 848

İbrahim Kaypakkaya 38

İbrahim Metin 337

İbrahim Turgut Özdemir 551, 579,
848

İbrahim Türedi 551, 578, 584, 849

İbrahim Vural 288

İbrahim Yazar 551, 580, 849

İdris Şimşek 20, 751, 766, 767, 769

İdris Yamantürk 745, 747, 763, 779,
846

İhsan Aydın 550, 579, 732, 848

İhsan Kabadayı 73, 88, 171, 265,
298, 429, 552, 577, 837, 847,

İhsan Karabulut 418

İhsan Karaçam 83

İkram Çelik 551, 579, 848

İlhami Altın 551, 579, 849

İlhami Erdoğan 105, 106, 412, 413,
550, 579, 847

İlhan Darendelioğlu 229

İlhan Erdost 147, 148

İlhan Karataş 550, 580, 850

İlter Türkmen 68, 864

İlyas Bayraktutar 52

İlyas Yılmaz 624

İrfan Arısan 551, 579, 849

İrfan Büyükbaş 553, 581, 849

İrfan Özyaydınlı 44, 234

İrfan Toptaş 551, 579, 849

İrfan Yüccetan 209, 211, 644, 884

İsa Armağan 103, 400, 701

İsa Tekin 424

İsmail Baykal 371, 551, 579, 848

İsmail Bilen (Yok)

İsmail Demirkıran 551, 579, 848

İsmail Gökdemir 779

İsmail Hakkı Yılanlıoğlu 754

İsmail Hakkı Yılmaz 8, 121, 122,
125, 167, 168, 170, 185, 597,
600, 612, 623, 663, 680, 681,
682, 690, 691, 732, 780, 812,
813, 814, 815, 816, 846, 851

İsmail İnan 552, 580, 849

İsmail Kalmış 551, 580, 850

İsmail Susam 550, 578, 849

İsmail Şimşek 110, 581, 698, 732,
847

İsmail Tekeli 551, 849

İsmail Tuğ 313

İsmail Ünlü 611, 617, 748, 751, 754,
764, 766, 767, 811, 846İsmail Vayvaylı 8, 20, 21, 122, 124,
181, 182, 201, 202, 590, 591,
592, 593, 594, 599, 602, 609,
610, 611, 612, 613, 614, 616,
620, 691, 719, 759, 760, 766,
767, 768, 769, 771, 774, 776,
781, 812, 813, 815, 817, 819,
820, 821, 822, 823, 824, 825,
826, 828, 830, 846

İsmail Yakıcı 551, 579, 848

İsmail Yıldırım 20, 122, 612, 766,
769

İsmail Yücel 552, 580, 848

İsmet Aşıklar 551, 579, 850

İsmet Büyükataman 121

İsmet Kapusuz 847
 İsmet Karaalioğlu 696, 732,
 İsmet Keten 815
 İsmet Mirzaoğlu 305, 322, 323
 İsmet Mumcuk 722

J

James Spain 588, 806
 Jimmy Carter 48
 John Goulden 787, 788, 792
 Johnson 32

K

Kaddafi 588, 789
 Kader Topal 551, 579, 849
 Kadir Başar 110
 Kadir Bayık 579, 848
 Kadir Boztimur 238
 Kadir Çakır 551, 579, 848
 Kadir Tigen 20, 266, 769
 Kâmil Gülbek 580, 850
 Kâmil Uğurlu 360
 Kanuni 640
 Karl Marks 477
 Kasım Biner 20, 766
 Kaya Alp Kartal 119, 121, 122, 170,
 187, 661, 681, 682, 689, 693,
 851
 Kâzım Alöç 478
 Kazım Ulusoy 242, 243, 244
 Kemal Atatürk – Atatürk 30, 31, 50,
 63, 135, 136, 137, 141, 150,
 152, 158, 160, 224, 248, 291,
 393, 434, 437, 438, 444, 445,
 448, 449, 450, 452, 453, 454,
 460, 461, 462, 464, 465, 467,
 468, 474, 479, 487, 509, 512,
 513, 516, 526, 527, 529, 632,
 640, 671, 724, 725, 797, 844

Kemal Çetin 112, 704, 860
 Kemal Çetintaş 551, 579, 849
 Kemal Karpat 526, 527
 Kemal Sağ 348, 349
 Kemal Türkler 220, 577, 578, 583
 Kenan Ekin 550, 579, 848
 Kenan Evren 44, 53, 56, 57, 61, 64,
 65, 68, 69, 81, 82, 83, 87, 91,
 95, 96, 97, 112, 146, 172,
 173, 176, 196, 244, 291, 292,
 293, 294, 295, 301, 359, 362,
 484, 486, 532, 572, 573, 586,
 587, 606, 638, 669, 701, 704,
 730, 736, 739, 781, 786, 800,
 801, 802, 805, 806, 808, 810,
 835, 836, 844
 Kenan Türüdü 550, 579, 847
 Knut Hamsun 762
 Korkut Özal 40
 Kubilay Yarız 373, 551, 580, 848
 Kurtuluş Coşkun 551, 580, 849

L

Lamia Durak 107, 204, 205, 617,
 621, 648, 654, 698, 846
 Lenin 31, 490
 Lokman Abbasoğlu 551, 578, 584,
 585, 709, 846, 849, 860
 Lokman Haşlak 552, 580, 849
 Lokman Kondakçı 256, 258, 260,
 261, 281, 295, 298, 429, 503,
 775
 Lütfü Şehsuvaroğlu 131, 703, 847
 Lütfü Ülkümen 81, 553, 578, 584,
 847

M

M. Ali Tekatar 849
 M. Hulûsi Ulusan 849

- M. Kamil Gönenli 733
M. Necati Sepetçioğlu 725
Macit Ediz 284
Mahir Çayan 36, 38
Mahir Damatlar 110, 117, 137, 142,
154, 155, 163, 208, 209, 210,
212, 550, 578, 616, 619, 622,
624, 625, 636, 646, 657, 658,
665, 666, 667, 675, 680, 684,
706, 722, 735, 736, 740, 747,
753, 768, 810, 846, 847, 859
Mahmut Akıllı 552, 580, 849,
Mahmut (Mehmet) Güçlü 321
Mahmut Gül 106, 130, 145, 160,
161, 550, 580, 696, 704, 728,
849
Mahmut Sabah 20, 617, 621, 751,
753, 764, 766, 846
Mahmut Somuncuoğlu 108
Mao 31, 490
Mario Stassi 9, 221
Marks 477, 490
Martella 247, 248, 249
Mehmet Ağar 733
Mehmet Ak 289
Mehmet Akdaş 176
Mehmet Akif Ersoy 27, 512
Mehmet Akif Okur 45, 46, 47, 48,
807
Mehmet Alataş 550, 578, 848
Mehmet Ali Ağca 103, 245, 246,
247, 249, 295, 364, 459, 652
Mehmet Ali Özgüven 550, 578, 847
Mehmet Ali Yılmaz 726
Mehmet Aydeniz 551, 580, 850
Mehmet Aydoğmuş 552, 580, 850
Mehmet Bağış 551, 580, 849
Mehmet Başak 470
Mehmet Biçer 550, 579, 847
Mehmet Can 50
Mehmet Çelik 126, 851
Mehmet Çetingüleç 293
Mehmet Çevik 87
Mehmet Çoban 551, 580, 849
Mehmet Doğan 57, 76, 78, 79, 86,
87, 165, 168, 171, 172, 318,
319, 323, 330, 429, 550, 577,
583, 676, 783, 785, 796, 804,
805, 846, 847
Mehmet Ekici 551, 580, 618, 627,
649, 684, 689, 705, 716, 757,
828, 846, 850
Mehmet Elaskan 550, 579, 848
Mehmet Emin Yurdakul 453
Mehmet Eymür 241
Mehmet Fevzi Efendi 648, 649
Mehmet Geylanî 786, 787
Mehmet Gök 552, 580, 847
Mehmet Göktolga 162, 550, 578,
847
Mehmet Gül 411, 732
Mehmet Güner 612, 766
Mehmet Irmak 121, 171, 332, 339,
404, 429, 543, 550, 577, 583,
651, 653, 733, 735, 785, 796,
847
Mehmet Kalfaoğlu 553, 581, 848
Mehmet Karasarlıoğlu 536
Mehmet Kaya 732
Mehmet Naci Bostancı 550, 580,
847
Mehmet Özden 283
Mehmet Öztepe 550, 579, 848
Mehmet Pamak 799
Mehmet Pekşen 388, 390, 408
Mehmet Refet Eke 119, 120, 122,
126, 187, 681, 682, 821, 851
Mehmet Sakarya 396, 551, 578,
584, 585, 850
Mehmet Saral 126, 851

- Mehmet Sorgunlu 552, 580, 848
Mehmet Sünter 126, 851
Mehmet Tahir Şaşmaz 552, 578, 847
Mehmet Tosun 550, 579, 847
Mehmet Tuncer 815
Mehmet Ünlü 176, 798
Mehmet Voyvoda Develioğlu 83, 87, 118, 119, 552, 578
Mehmet Yusuf Özbaş 552, 578, 847
Mehmet Zeki Yüzgeç 408, 409
Memduh Tağmacı 37
Meriç Coşkun 20, 179, 181, 594, 611, 759, 769
Merih Dönmezer 13
Mesut Doğan 373, 551, 579, 848
Mesut Eren 577, 580, 850
Metin Akın 176
Metin Gök 551, 579, 849
Metin Köksal 551, 579, 849
Metin Yüksel 338
Mevlüt Doğan 551, 579, 850
Mevlüt Yaşar 815
Mevlüt Yıldırım 552, 580, 849
Mihri Belli 36
Mikdat (Mithat) Evcı 147, 551, 579, 580, 698, 849
Mithat Tüfekçi 124
M. Kamil Gönenli 733
Mr. Bourdige 9, 196
Mr. Guillard 9, 196
Mr. Noat 9, 196
Muhammet Doğan 550, 578, 848
Muharrem Şemsek 121, 717
Muhittin Kılıçaslan 552, 580, 849
Muhittin Yüksel 552, 581, 849
Muhsin Batur 37
Muhsin Çakır 550, 579, 848
Muhsin Polat 382, 551, 579, 662, 663, 714
Muhsin Yazıcıoğlu 103, 104, 106, 116, 132, 133, 134, 140, 141, 142, 156, 216, 243, 277, 383, 386, 425, 427, 465, 518, 550, 578, 584, 585, 629, 649, 656, 659, 662, 669, 700, 702, 703, 709, 718, 726, 727, 731, 732, 737, 740, 741, 847
Murat Akar 551, 579, 849
Murat Çoşkun 850
Murat Yiğit 550, 579, 848
Musa Ay 551, 579, 849
Musa Can Mahmut 423
Musa Dağdelen 391, 409
Musa Serdar Çelebi 248
Mustafa Ak 411, 418
Mustafa Alpkaya 334
Mustafa Bilgi 39
Mustafa Bışkin 551, 579, 849
Mustafa Bozan 373, 551, 580, 848
Mustafa Bozkurt 423, 424
Mustafa Cabbar Polat 551, 579, 848
Mustafa Çalıkıoğlu 593, 821
Mustafa Çıtak 551, 579, 849
Mustafa Doğrusöz 412
Mustafa Esen 552, 580, 849
Mustafa Fidan 732
Mustafa Gözübüyük 763
Mustafa Haşgül 732
Mustafa Haşatlı 533
Mustafa Kafalı 747
Mustafa Kahraman 39
Mustafa Kaplan 732
Mustafa Kolbaşı 411, 418
Mustafa Köse 551, 579, 732, 848
Mustafa Kösoğlu 739
Mustafa Kuş 550, 579, 849
Mustafa Mit 243, 263, 534, 550, 578, 660, 732, 847
Mustafa Özkan 533

- Mustafa Öztürk 550, 578, 847
 Mustafa Pehlivanoglu 139, 400, 701
 Mustafa Sağlam 733
 Mustafa Üstündağ 535
 Mustafa Verkaya 732
 Mustafa Yalçın 144
 Muzaffer Başkaynak 810
 Muzaffer Dalkılıç 412
 Muzaffer Erdost 147
 Muzaffer Genç 550, 580, 849
 Muzaffer Kader 499
 Muzaffer Orhan 551, 579, 848
 Muzaffer Şahin 552, 578, 584, 849
 Mümtazer Türköne 551, 580, 849
 Münir Köseoğlu 552, 578, 847
 Mürsel Yartaşı 126, 851
 Müştak Karabağ 126, 851
- N**
- Naci Altunkaya, 275, 276, 279, 280,
 360
 Nadir Günata, 733
 Nadir Latif İslam, 644, 852
 Nafiz Tunç, 551, 579, 848
 Nail Aslan, 550, 579, 849
 Nail Kocabay, 551, 578, 584, 585,
 849
 Naim Tatar, 363
 Nalan Köse, 732
 Namık Kemal Zeybek, 66, 125, 136,
 137, 159, 162, 185, 428, 432,
 500, 528, 531, 550, 578, 648,
 721, 745, 785, 796, 847
 Nasuh Mitap, 726
 Nazım Delibaş, 553, 580, 847
 Nazım Doğan, 552, 580, 847
 Nazım Yiğit, 552, 580, 848
 Necat Eldem, 407
 Necati Gültekin, 65, 125, 171, 251,
 255, 262, 271, 276, 277, 339,
 351, 352, 429, 480, 534, 543,
 550, 566, 577, 583, 650, 785,
 796, 804, 805, 847
 Necdet Adalı, 139, 701
 Necdet Çakır, 579, 848
 Necdet Kaman, 551, 579, 850
 Necdet Özkaya, 177
 Necdet Öztoran, 809
 Necdet Sevinç, 437, 500
 Necdet Şarman, 552, 578, 847
 Necdet Üruğ, 244, 809
 Necmeddin Cevheri, 65
 Necmeddin Erbakan, 64, 70, 71, 73,
 74, 77, 78, 79, 83, 87, 192,
 782, 783, 784, 806
 Necmettin Karakuş, 552, 580, 847
 Nedim Tarhan, 76
 Nene Hatun, 708
 Nevzat Bölügiray, 237, 238, 532
 Nevzat Kösoğlu, 34, 39, 42, 43, 65,
 73, 80, 85, 102, 116, 117,
 125, 165, 166, 167, 168, 171,
 174, 175, 180, 199, 203, 209,
 214, 216, 220, 224, 233, 234,
 262, 265, 298, 464, 465, 467,
 469, 470, 471, 472, 531, 543,
 577, 583, 645, 646, 647, 671,
 795, 796, 804, 837, 847
 Nihat Adan, 418
 Nihat Akseymen, 227
 Nihat Demirel, 160, 348, 349, 385,
 431
 Nihat Erim, 51, 57
 Nihat Özer, 203, 262, 686, 687
 Nihat Ülkekel, 553, 580, 849
 Nihat Yıkılmaz, 412
 Nikita Rijov, 787
 Nikitin, 31
 Nilüfer Yalçın, 734
 Niyazi Ünsal, 640, 643, 795

Nuh Sezer, 20, 766, 846

Numan Akkanat, 413, 414, 550,
579, 847

Nurettin Aydın, 815

Nurettin Soyer, 12, 38, 63, 77, 90,
94, 100, 102, 103, 106, 110,
111, 112, 115, 116, 130, 139,
148, 164, 168, 169, 172, 173,
177, 182, 189, 195, 196, 209,
222, 236, 255, 258, 263, 266,
278, 279, 281, 286, 288, 295,
306, 309, 310, 311, 315, 317,
318, 320, 321, 322, 323, 324,
325, 326, 327, 328, 333, 343,
347, 353, 354, 355, 356, 357,
358, 363, 366, 367, 379, 380,
381, 385, 386, 398, 400, 401,
402, 404, 407, 431, 441, 473,
482, 554, 559, 588, 589, 591,
592, 620, 630, 632, 635, 636,
639, 640, 641, 643, 644, 652,
659, 664, 669, 673, 674, 675,
687, 730, 731, 732, 734, 735,
793, 794, 808

Nurettin Taşar, 550, 578, 847

Nuri Bayar, 58

Nuri Demiryürek, 551, 579, 732,
848

Nuri Erogan, 98, 201, 637

Nuri Gedik, 550, 580, 847

Nuri Gürgür, 20, 54, 87, 91, 174,
175, 176, 183, 185, 190, 211,
346, 347, 348, 590, 605, 606,
608, 615, 746, 770, 774, 778,
779, 780, 781, 831

Nuriye Akman, 134, 156, 659, 741

Nurullah Kunter, 410

Nurzat Demiröz, 412

O

Oğuz Baykal, 411

Oğuzhan Asiltürk, 783

Oğuzhan Müftüoğlu, 31, 49, 668

Okan Yalçınkaya, 404, 431

Oliver Metzner, 9, 196

Oral Çalışlar, 144, 166, 192, 203,
783, 791

Orhan Arslan, 176, 178, 179, 180,
181, 594, 603, 605, 622, 688,
746, 749, 759, 769, 776, 778,
820, 822, 846

Orhan Çakıroğlu, 179, 622, 648,
732, 780

Orhan Gündoğdu, 732

Orhan Hançerlioğlu, 475, 476, 477,
510

Orhan İnan, 551, 579, 849

Orhan Kavuncu, 747

Orhan Kaya, 815

Orhan Savaşçı, 36

Orhan Tokatlı, 247

Orhan Türkddoğan, 199, 221, 552,
580, 849

Orhan Yalçınkaya, 551, 579, 848

Osman Albayrak, 534, 552, 578,
847

Osman Başer, 116, 132, 144, 150,
198, 200, 205, 550, 579, 634,
650, 651, 655, 658, 675, 683,
684, 688, 689, 693, 696, 697,
698, 700, 701, 707, 711, 715,
723, 729, 739, 752, 829, 846,
848

Osman Coşkun Küçüktepe, 415

Osman Çakır, 43, 66, 80, 85, 117,
165, 167, 168, 171, 179, 180,
199, 203, 209, 214, 594, 611,

645, 743, 759, 795, 796, 804,
810
Osman İnan, 553, 580, 847
Osman Mercimek, 424
Osman Olcay, 82
Osman Öksüz, 550, 579, 847
Osman Öztekin, 552, 578, 847
Osman Şeker, 372, 551, 579, 848
Osman Tektaş, 553, 849
Osman Turan, 520
Osman Yurt, 313, 551, 578, 849

Ö

Ö. Nurettin Taşer, 850
Ö. Metin Güçdemir, 848
Ökkeş Şendiller (Kenger), 44, 232,
233, 243, 627, 846
Ömer Ağbaba, 355
Ömer Arpacı, 649
Ömer Arslan, 850
Ömer Boz, 551, 579, 848
Ömer Cerit, 649
Ömer Çakıroğlu, 171, 429, 552,
577, 847
Ömer Eliuygun, 553, 849
Ömer Görücü, 334
Ömer Gültekin, 551, 579, 848
Ömer Haluk Pirimoğlu, 550, 578,
847
Ömer Kumbal, 552, 847
Ömer Lütfi Mete, 736
Ömer Tanlak, 153, 271, 289, 551,
579, 662, 665, 687, 714, 849
Ömer Tunç, 550, 579, 847
Ömer Ulusal, 550, 552, 580, 848
Özber Duvarcı, 126, 174, 594, 851
Özcan Ergiydiren, 552, 578, 847
Özcan Kılıç, 551, 579, 849
Özgün Baykal, 281

P

Paul Henze, 48

R

Raci Tetik, 143, 144, 145, 146, 148,
149, 153, 159, 204, 213, 216,
634, 639, 651, 699, 703, 712,
720, 737
Rafet Küçüktiryaki, 351
Rahmi Doğanay, 20, 611, 766, 767
Rahmi Ezik, 106, 110, 111, 129,
130, 135, 138, 577, 580, 850
Rahmi Güller, 409
Ramazan Akça, 551, 579, 653, 848
Ramazan Çolak, 552, 581, 850
Ramazan Özalp, 551, 579, 848
Ramazan Gül, 732
Ramazan Sapanca, 412
Ramazan Temiz, 313, 552, 580, 847
Ramiz Ongun, 60, 69
Rasih Demirci, 176
Rasim Arslan, 387, 390, 408
Rasim Bulut, 553, 581, 848
Rasim Cinisli, 747, 748
Rasim Demirkan, 364
Rasim Eyüboğlu, 83
Rasim Ölmez, 551, 579, 849
Rasim Uzun, 20, 766, 769
Rasim Yavuzylmaz, 422
Raşit Demirtaş, 13, 20, 122, 123,
766
Recai Kutan, 80, 90
Recai Okman, 552, 581, 847
Recep Demirci, 358, 364
Recep Erel, 552, 580, 849
Recep Genç, 550, 579, 732, 848
Recep Haşatlı, 456, 533, 534
Recep Işıkgöl, 551, 848
Recep Küçükizsiz, 638

- Recep O. Ergün, 312
 Refik Cevdet Yayla, 550, 579, 849
 Refik Tercan, 550, 579, 732, 848
 Remzi Coşkun, 551, 579, 848
 Reşat Gökdoğan, 763
 Reşat Pasin, 153
 Rıfat Kaya, 733
 Rıza Bozkaya, 552, 580, 653, 849
 Rıza Müftüoğlu, 111, 134, 138, 140,
 153, 162, 163, 168, 200, 208,
 211, 578, 585, 636, 646, 648,
 649, 652, 697, 705, 711, 720,
 738, 801, 803, 806, 807, 809,
 847
 Rıza Türkcan, 550, 580, 671, 672,
 673, 727, 849
 Robert Commer, 789
 Ruhi Kılıçkiran, 39, 491
 Ruhi Özbilgiç, 175, 177, 179, 181,
 594, 611, 634, 653, 759, 770,
 846
 Ruzi Nazar, 56, 59
- S**
- Sabahattin Savaşman, 241
 Sabahattin Şener, 126, 187
 Sabri Cemil Erdoğan, 550, 578, 847
 Sabri Ülker, 13, 755, 756, 775, 778,
 779
 Sadık Avundukluoğlu, 122, 126,
 851
 Sadık Aydoğan, 410
 Sadık Tokuçoğlu, 20, 179, 181, 594,
 611, 759, 769
 Sadık Zafer Özcan, 229
 Sadi Irmak, 492
 Sadi Somuncuoğlu, 65, 85, 89, 108,
 125, 143, 165, 166, 167, 171,
 209, 214, 215, 246, 267, 268,
 269, 270, 271, 273, 278, 283,
 337, 364, 365, 429, 459, 460,
 461, 464, 543, 550, 577, 583,
 601, 627, 633, 651, 664, 678,
 685, 785, 792, 795, 796, 846,
 847
 Sadun Aren, 31, 796, 797
 Saffet Beştepe, 518, 550, 578, 847
 Safiye Ekici, 617, 621, 625, 647,
 649, 705, 706, 707, 745, 751,
 754, 755, 757, 758, 828
 Sahir Solmaz, 579, 847
 Sait Bilgiç, 85, 478, 552, 578, 847
 Sait Halıcıoğlu, 20, 612, 766, 846
 Salih M. Dilek, 552, 578, 847
 Salim Başol, 842
 Salman İlksoy, 243
 Sami Bal, 163, 204, 206, 550, 578,
 616, 619, 648, 655, 685, 710,
 846, 847
 Sami Onur, 411, 418
 Samuel Smiles, 762
 Satılmış Tepecik, 552, 580, 847
 Satılmış Ünlü, 551, 580, 848
 Satılmış Yalçınkaya, 552, 581, 848
 Saygı Öztürk, 245, 862
 Sedat Aras, 341, 355
 Sedat Caner, 112
 Sedat Durudoğan, 371, 551, 579,
 848
 Sefa Nar, 105, 619, 730, 740
 Sefer Gülbek, 552, 580, 850
 Sefer Ka.al, 355
 Selahattin Akkaya, 289
 Selahattin Baysal, 121, 717, 747
 Selahattin Çolak, 108, 396
 Selahattin Demir, 552, 580, 849
 Selahattin Erdurmuş, 412
 Selahattin Küçükay, 412
 Selahattin Şahinkaya, 92
 Selami Asilbaş, 551, 580, 848

Selami Ulusoy, 551, 579, 848
 Selçuk Özaydın, 78
 Selim Aydemir, 550, 579, 849
 Selim Debre, 92, 121
 Selim Kaptanoğlu, 57, 551, 581,
 650, 653, 797, 798, 799, 800,
 802, 803, 805, 809, 849
 Selim Kavaklı, 551, 579, 848
 Selim Mıroğlu, 551, 578, 584, 849
 Selma Erdem, 552, 580, 848
 Semih Dinç, 551, 579, 849
 Serdar Akyazan, 11, 12, 62, 303,
 307, 309, 311, 312, 316, 320,
 321, 324, 334, 425, 554, 555
 Serdar Murat Çoruk, 551, 579, 848
 Servet Bora, 552, 578, 847
 Seval Türkes, 59, 88
 Seyfi Apaydın, 550, 578, 847
 Seyit Ahmet Arvası, 78, 91, 847
 Seyit Bostancı, 285, 289, 290
 Sezai Üner, 551, 580, 849
 Sırrı Erkuş, 120, 121, 122, 187, 663,
 672, 681, 682, 694
 Sıtkı Çörtoğlu, 91
 Sıtkı Öner, 234, 235, 236, 316, 362
 Sıtkı Şeremetli, 733
 Simon Veil, 9, 196
 Sinan Ocak, 747
 Sinan Yerli, 551, 579, 848
 Stalin, 31, 166, 490
 Sulhi Dönmezer, 13, 504, 761, 780
 Sultan Sancar, 521
 Suphi Karaman, 36
 Süleyman Bayrak, 552, 580, 847
 Süleyman Demirel, 53, 56, 58, 64,
 70, 81, 158, 189, 190, 191,
 231, 586, 588, 748, 774, 775,
 782, 805, 806
 Süleyman Karakaya, 422
 Süleyman Kıl, 847

Süleyman Kürkcü, 706
 Süleyman Özmen, 39
 Süleyman Sürmen, 552, 577, 847
 Süleyman Türk, 551, 580, 848
 Süleyman Ulus, 236, 316, 317, 341,
 359, 362, 364, 368, 369
 Sülün Karahan Gürsoy, 20, 179,
 594, 611, 759, 769
 Süreyya Koç, 172

Ş

Şaban Korkmazgöz, 551, 579, 848
 Şahabettin Homriş, 83, 87, 118,
 119, 120, 121, 122, 123, 184,
 187, 622, 635, 680, 681, 682,
 692, 693, 780, 781
 Şahin Bilgiç, 714
 Şahin Hasgül, 313, 550, 578, 847
 Şakir Deniz, 550, 579, 848
 Şakir Gözübüyük, 625, 627, 772,
 779, 846
 Şakir Önem, 553, 581, 650, 849
 Şakir Şeker, 623, 852
 Şefkat Çetin, 426
 Şener Battal, 351
 Şenol Sunat Bal, 617, 750
 Şerafettin Doğan, 552, 577, 847
 Şerafettin Özdil, 8, 20, 21, 125, 185,
 594, 612, 613, 614, 623, 633,
 654, 657, 680, 682, 685, 689,
 692, 708, 709, 710, 717, 718,
 751, 752, 769, 772, 773, 811,
 812, 817, 821, 823, 825, 826,
 827, 828, 829, 830, 851
 Şerafettin Yılmaz, 8, 13, 17, 19, 20,
 62, 84, 89, 92, 94, 95, 97,
 121, 122, 125, 174, 175, 176,
 178, 179, 180, 181, 182, 183,
 184, 185, 186, 187, 188, 190,
 191, 197, 201, 207, 209, 210,

- 249, 261, 264, 267, 284, 302, 307, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 568, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 606, 607, 608, 609, 610, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 628, 636, 643, 644, 650, 659, 660, 661, 662, 663, 673, 674, 675, 676, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 691, 692, 693, 716, 718, 732, 741, 745, 748, 749, 754, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 779, 780, 781, 802, 808, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 819, 821, 822, 823, 824, 826, 830, 832, 834, 862
- Şevket Can Özbay, 126, 139, 187, 214, 701
- Şevket Cankurtaran, 391, 409
- Şevket Ertaş, 550, 849
- Şevket İnan, 422, 423
- Şevket Tekin, 424
- Şevki Aşar, 361, 550, 732, 848
- Şevki Köksal, 551, 578, 849
- Şükrü Akyol, 552, 580, 848
- Şükrü Gündüz, 553, 581, 848
- Şükrü Kaplan, 364
- Şükrü Turgut, 552, 849
- T**
- Taha Akyol, 66, 84, 85, 89, 91, 102, 166, 199, 203, 212, 215, 216, 429, 552, 577, 683, 707, 712, 777, 847
- Tahir Solaklar, 733
- Tahsin Şahinkaya, 112, 146
- Tahsin Tola, 478
- Tahsin Ünal, 91, 271, 429, 552, 577, 650, 847
- Tahsin Yağcı, 551, 579, 848
- Talat Altaylı, 122
- Talat Aslan, 552, 848
- Talat Kara, 552, 580, 849
- Talat Köseoğlu, 119
- Tamer Afacan, 351, 428, 550, 579, 847
- Taner Arda, 347
- Tatlı Saygılı, 551, 580, 848
- Tayfun İner, 579, 732, 848
- Tayfun Mater, 54, 597
- Taylan Tombuloğlu, 411
- Tekin Alp, 235
- Temel Ateş, 76
- Teoman Erel, 218
- Trevanian, 762
- Tuğrul Türkeş, 59, 60, 70, 88, 119, 120, 121, 124, 178, 217, 218, 610, 643, 717, 744, 772, 773, 792, 797, 808
- Tuna Akkurt, 161
- Turan Çağlar, 242
- Turan Doğan, 553, 580, 849
- Turan Koçal, 59, 64, 74, 75, 78, 79, 80, 83, 84, 88, 92, 118, 124, 164, 166, 192, 429, 552, 577, 721, 784, 847
- Turgut Kazan, 570, 841
- Turgut Özal, 586, 808, 809
- Turgut Sunalp, 808, 809
- Turhan Aytul, 247
- Türkmen Onur, 60
- U**
- Ufuk Güldemir, 82, 588, 789, 806
- Uğur Cesur, 550, 580, 849

Uğur Mumcu, 248, 249, 250, 320,
321, 324, 326, 327, 328, 359,
589, 687, 688

Ulvi Kokular, 551, 579, 850

Umay Günay Türkeş, 217

Ü

Ümit Beyazçavdar, 39

Ümit Muhterem Asil, 122

Ümit Ögüt, 409

Ünal Altıparmak, 550, 579, 732,
847

Ünal Çelik, 20

Ünal Erkan, 100, 354, 597

Üstün Günsan, 80, 399, 430, 431

V

V. Fehmi Şendil, 849

Vacit Akkor, 552, 578

Vahap Erdoğan, 36

Vahdettin Şimşek, 313

Vahit Türk, 20, 122, 221, 723, 766,
767, 825, 846

Vecdi Önsur, 364

Vecdi Taşdelen, 362

Vedat Dalokay, 790

Vedat Ersoy, 732

Vehip Kaynar, 355, 364

Veyis Şanlı, 412

Veyisi Başkan, 107, 550, 732, 847

Vural Özenirler, 10, 11, 62, 209,
220, 267, 374, 567, 568, 573,
589, 631, 641, 644, 645, 650,
652, 666, 674, 675, 684, 685,
795, 834, 835, 837, 838, 839

W

Walter Jacob Pfersich, 450

Y

Y. İzzettin Yıldız, 849

Yahya Günaşan, 550, 579, 653, 658,
848

Yahya Kemal, 512

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, 453

Yakup Kocamanoglu, 552, 580, 849

Yalçın Doğan, 66, 219

Yalçın İlikli, 119, 126

Yasin Cengiz Gökçek, 577, 583, 847

Yaşar Bahadır, 289

Yaşar Erbaz, 655

Yaşar Okuyan, 58, 59, 60, 66, 84,
85, 86, 89, 91, 102, 103, 139,
143, 146, 151, 164, 167, 169,
180, 203, 204, 208, 212, 217,
223, 262, 263, 265, 298, 339,
550, 577, 583, 646, 701, 702,
703, 704, 707, 712, 721, 747,
785, 790, 791, 796, 837, 847

Yaşar Ortak, 551, 579, 848

Yaşar Selamoğlu, 209, 650

Yaşar Yıldırım, 109, 340, 383, 387,
550, 560, 578, 648, 658, 659,
731, 732, 847

Yaşat Gökdemir, 779

Yavuz Arun, 551, 580, 849

Yavuz Donat, 207, 217

Yavuz Kurt, 551, 579, 848

Yavuz Öbekçi, 362, 550, 578, 848

Yılma Durak, 92, 93, 94, 95, 107,
140, 179, 184, 393, 394, 395,
550, 560, 584, 651, 652, 659,
698, 713, 714, 723, 732, 752,
847

Yılmaz Ergenekon, 75, 76, 77, 166,
204, 796, 797

Yılmaz Saka, 551, 578, 584, 754, 850

Yunus Alkan, 552, 580, 848

- Yusuf Aslan, 35, 37
Yusuf Dede, 551, 579, 848
Yusuf Gök, 550, 580, 650, 847
Yusuf İmamoğlu, 39
Yusuf Okumuş, 427, 428, 551, 579,
636, 663, 689, 693, 849
Yücel Akbaba, 552, 580, 849
Yücel Hacaloğlu, 189, 758, 774, 846
- Z**
- Zafer Gevişen, 551, 579, 848
Zbigniew Brzezinski, 48
Zekai Okan, 81
Zekai Topuz, 551, 579, 653, 732,
848
Zeki Aygün, 553, 581, 848
Zeki Büyükkaya, 552, 580, 849
Zeki Kaman, 99, 100, 243, 269, 270,
271, 276, 278, 279, 280, 281,
295, 327, 335, 336, 351, 354,
355, 358, 359, 360, 361, 362,
363, 364, 365, 370, 371, 372,
373, 379, 380, 398, 399, 402,
559, 589, 619, 687, 715, 730,
732, 740, 741
Zeki Okunakol, 550, 578, 847
Zeyyat Baykara, 469
Zihni Acba, 729, 732
Ziya Derya, 552, 580, 849
Ziya Gökalp, 224, 426, 452, 453,
464, 465, 512, 513, 517
Ziya Karaçam, 580, 849
Ziya Yılmaz Bilen, 718
Ziya Yücesan, 36
Ziyafettin Keskin, 848
Zuhal Çakıroğlu, 622
Zuhal Yılmaz, 598
Zühtü Köker, 649
Zülfikar Taş, 550, 580, 849